

5-6

let obus
sno spre
e, zato su
oplemi
ela si je
il je, kot
pihnil skozi
ihala burja
olito oglašal
nalogami, d
išo zimo. Ob
neznosni dnev
ele, dekleta, km

rahit in topil koroziji ncrati. Vse
da po tisti se
Njzoli ni bolj ocutita tufoši o
Njzoli ni bolj ocutita tufoši o
Njzoli ni bolj ocutita tufoši o

73
v Ljubljano, k
val cerkveno zgodovino in
nik z rojavami v rev
zvest elavec škof
je biserška škofija
azna bil 48-letni pro
nič septembra 1911
nienege škofa. Posvečen 1911

elstosi in ob vsaki je
nemni Umetniško nis
Sla je

ni sredste števil
tud nan olo
nae sto en
ker be izij
a ita ke
in
ug
Sc
dit
ate
eka
li,
nekaj tip
kim zun
ens stv
asst j š
uta naj z
stalega pe
ati sko
pe tev
so ruz
da idru
za
ala
om
aje
ice
mi
sol
be
lsta
il Ty
orom
da ma
šo k
Prosve ni
te
za
sto
ji osvetr

mladika

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1973 LETO XVII ŠTEV. 5/6

VSEBINA

Franc Mljač: Po deželnih volitvah	81
Irena Žerjal: Deviške misli	82
Maks Šah: Šola - večni bolnik	83
Stanko Zorko: Zamujeno srečanje	85
Jan Neruda (prev. A. Smolej): Balada o treh kraljih	86
Anton Kacin: Peter Butkovič - Domen	87
Vladimir Kos: Na naši sedmi cesti	89
Alojz Rebula: Nagovor ob otvoritvi Slovenika	90
Marička Šušteršič: Kako naj rečem ti	94
ij: Vloga laikov	95
M.B.: Kako je bilo pri maturi? Kam po maturi?	95
Abrami Lucija: Srečanje s Tomažem	96
M.Š.: Je Nadiža zares kalna?	98
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Lipusch, Polanšek, Hartmanova)	99
Martin Jevnikar: Ivan Dolenc, Moja rast	102
Andrej Petkovšek: Kako so zdravili nekoč	103
Mat: Na počitnice	104

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Jože Peterlin (glavni urednik), Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14 - telefon 77 21 51

DRAGA 1973

vabi na

študijske dni,

ki bodo kot vsako leto, tudi letos v prvih septembrskih dneh, to je:

1. septembra

2. septembra in

3. septembra

Glavna misel letošnjih študijskih dni bo družina — njena rast, njeno navidezno nasprotje, njeno večnostno poslanstvo.

Družina — ali vidimo v njej njen vzpon, njen propad, njen smisel...

Ali je v njej razlika med osrednjo družino in družino na Primorskem in na Koroškem?

Družina je večni temelj, ki se ga ne da premakniti. Lahko je še tako različna — a ostaja družina.

Draga ostaja naša osrednja prireditev! Ne pozabite nanjo!

Po razpravah, je mišljen izlet v tržaško okoličje, če bo zato zadosti udeležencev.

Prvi september — italijanski čas.

Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

FRANC MLJAČ

PO DEŽELNIH VOLITVAH

V trdem življenju slovenske narodne skupnosti v zamejstvu so vsake volitve stvaren kazalec trenutnega stanja naše moči in naše politične in narodne zavesti. Tak kazalec so bile tudi zadnje deželne volitve. Vendar bi se v tem kratkem zapisu ne spuščali v podrobno analizo volivnih rezultatov, ker so to že storili drugi. Mi bi tu le poudarili, kar je bilo tudi na teh volitvah ponovno dokazano.

Gre namreč predvsem za nadvse pozitivno dejstvo, da slovenska narodna skupnost v Italiji premore svojo lastno politično organizacijo, neodvisno od drugih vsedržavnih strank. To ji omogoča, da svobodno in s svojimi očmi gleda na celotno politično dogajanje. Ta samostojnost je seveda privilegij, proti kateremu se borijo vsi tisti, ki jim je prosto življenje in razvoj slovenske skupnosti trn v peti. Brez lastne samostojne in neodvisne politične organizacije bi Slovenci v Italiji prenehali biti tvorna politična skupnost in bi ostali samo še folklorna ali jezikovna skupina.

Samostojna politična stranka pa je dokaz naše zrelosti in fizične moči. Na to je lahko ponosen vsak Slovenec, doma in po svetu.

Z izvolitvijo svojega predstavnika v deželni svet bo Slovenska skupnost lahko v prihodnjem petletju vodila lasten boj za slovenske pravice in za skladen socialni in gospodarski razvoj vseh pripadnikov slovenske narodne skupnosti.

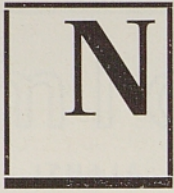
Zasluga Slovenske skupnosti je, da z nami ne bodo odpravili tako, kot da nas ni. Druge po-

litične sile bodo morale priznati, da smo, da živimo in da hočemo še naprej živeti kot Slovenci. To smo dokazali kljub nepravilnemu volilnemu zakonu, ki deželno ozemlje deli na toliko okrožij, da ima slovenska politična stranka težave pri predstavitvi svoje liste v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Vendar pa Slovenska skupnost teži za tem, da bi vse Slovence v deželi združila in povezala v enotno politično celoto.

Te nujnosti se zavedajo tudi druge slovenske kulturne in gospodarske organizacije, tudi tiste, ki zaradi svojega ozkega ideološkega gledanja vztrajajo na stališču, naj se Slovenci razpršijo po tujih strankah, združenjih in organizacijah.

Slovenska zamejska skupnost ima torej tudi po teh volitvah svoje deželno politično predstavništvo. Dr. Drago Štoka se bo kot vedno nesebično potegoval za naše zadeve. Pripravljenost za rešitev naših problemov pa morajo pokazati tudi druge stranke, ki imajo svoje predstavnike v deželnem svetu. Posebno tiste, ki so na vladi in se ponašajo, da so za rešitev slovenskih vprašanj.

Novoizvoljenemu deželnemu svetovalcu dr. Dragu Štoki, ki ga čaka dolgo in trdo delo, želimo, da bi s svojim vplivom in delovanjem prepričal vse o pravilnosti naših zahtev in da bi obenem združil slovenske brate od Trbiža do Trsta v enotno slovensko politično stranko, ki bo imela še večjo moč in uživala še večje spoštovanje kot doslej.

IRENA ŽERJAL

Deviške misli

novela

Tretja nagrada na natečaju Mladike

Pri uri slovenščine so se v gimnaziji učili pesem:

«V gozdu je umrl slavec
Padla je zadnja jagoda
Travnik je ranjen od kopit in prstov
Krava povzroča koreninicom bolečine...»

Espresionisti so sebe povezovali z »večnostjo« stvari. In v svoje verze vlili sanjske privide, je hotel dodati profesorjevi lepoglasni razlagi. Gospod Bog, ki bo čez deset tisoč let potoval po breških gmajnah, bo vohal nafto, prav dobro bo dišala iz zemlje in nemara bodo tod takrat rasle rumene banane ali oranžne pomaranče. Vse bo urejeno: rože bodo imele afriški značaj, nedvomno pa se bodo zaredile tod pa-

Prof. Martin Jevnikar izroča nagrado »Vstajenje« Ireni Žerjalovci

pige, pesnikov ne bo, nemara bodo imeli dovolj instinkta in pametnega občutka, da se bodo v loku izognili prodani pokrajini.

Ti, Belcebub, utihni, je ukazoval svoji domišljiji. Raje razreši nerazrešljivo domačo nalogo iz latinščine: »Et corna et in duris rubetis haerentia mora.«

Vrtinec toplega poletja, zatajene želje, vetrovi juga, zahoda, vzhoda, poročena žena, Beatrice brez glavnika, vse se takole pretaka v možganih, potem pa premišluj o arabski duši!

Saj je že premišljeval! Oh, o vseh dušah je presanjaril, celo o tisti, Beatricini, toda zdaj, v tem kaosu, niti ni več važna. Naj se zveliča v svojem božanskem poslanstvu, nekaj vrednega za telo, ne samo za sanjarjenje bi se našlo za kakšnim vaškim portonom.

Eno leto ima dimenzije Dantejevega Pekla, Vic, Nebes. Najlepši je Pekel, so zatrjevali vsi profesorjevi pogovori. Saj, z vidika barvnih odtenkov, je vzdignila glas razvita študentka. Nekdo je popravljal, da ni najlepši, ampak predvsem zanimivejši. In, hajdi s tisto zanimivostjo skozi leta v šolskih klopeh! Sprva so se mu mrščili lasje, potem, ko so razčlenjevali vsebine posameznih spevov, se je poglobljal v ogrodje, kot bi njegov oče razčlenjeval motorje najrazličnejših ladij, vsemogočih dimenzij in starosti. Orodje pa vedno eno in isto, tako je bilo z Dantejem in mladimi atomskodobnimi dušami. Včasih si je bilo zanimivo zapomniti verze, bila pa jih je kopica zverženih, arhaičnih, nebuloznih. Saj, smisel za arhaično si je tisočglava množica »sotrpinov« obojega spola privzgojila že v prvi gimnaziji. Potem pa vzpostavljaj hiate do svoje okolice, ki teži k planetizmu! Iz take šole moraš iziti kot umetnik ali arheolog, toda, ali je to praktično, so se nasmihale sošolke. Po Italiji pa vse, kar je zgodovinsko žlahtnega, propada. Če bi nas vsaj nagnali kot ekipe po srednjeveških cerkvah, da jih obnovimo, toda, kdo si upa vzeti odgovornost za vse, kar bi v tem primeru bilo izrečenega na rovaš moderne civilizacije? Ubogi Dostojevski, ki je mislil, da bo lepota odrešila svet! On, ki je ustvaril toliko grozljivih značajev! In Freud, katerega teorija ni sreča, ampak spoznanje!

Dim, valeč se v nebo, ga je spet vabil pesniški demon.

V nebo je švisnil dim iz Aladinove svetilke, razširil je svoje kroge in vretenca.

Zaloputnil je oknice in teta je še vedno škropotala s svojim jezikom pred hišnim pragom s sosedami. Potem je zaspal. Z Aladinom ni čutil nič skupnega. Sanje pa so bile podobne tistim, ki jih opisuje vzhodnjaška pravljica.

Biti bi morala trgatev, taka, ko mlade ženske vreščijo in dekleta bingljajo z nogami na škripajočih vozovih, vsevprek prepevajo in go-

vorijo. Toda tisto jesen se je zemlja izravnala, grozdje so samo površno potrgali; tu in tam kakšen bel ali črn grozd, repljice so pustili, narkar je prišel buldožer in pomendral trte, travo, grmovje, drevesa pa so ležala s koreninami navzgor. Buldožerji so bili uvoženi iz Anglije; novi, sveži, namazani. Polje je bilo poprej bujno, zoreče, v najlepših sadežih. Ko je prišel na njivo, so bile izrute vse fige, plavke, črnice, zelenke, vse. Buldožerji so bili nekje pri topolih in ti so se pravkar v sinhronem majanju sklonili nad zemljo in sanjsko šelesteli. Drevo za drevesom: češnje, hruške, medenke, petrovke, akacije in beke, orehi in plavolase oljke. Vse samo zasilno kurivo za zimo.

Zelena blazina je bila razorana, stari vodnjaki pa so opustošeno zevali in žabe so v Žabniku skakale ter se vznemirjeno skrivale v travi.

Sanje ali privid? Privid ali sanje? Nič ne pomaga, polja so bila zares okleščena, razparana, povaljana, ta svet ni videl in ne bo videl v njih tistega, kar je znal občutiti on: lepoto, barve, sočnost, večnost. Čudno je bilo to, da so samo še Poljane lahko odgovorile na ta barvni despotski svet, bogat kot nebesa, kričeč kot orgle v bučnih cerkvenih praznikih. Eno življenje je neponovljivo in človek se v okoliš naveže enkrat samkrat tako, zares. Seveda, življenje je bogato obdobje, denar se lahko naloži v banki, toda težko se bo navadil na dneve brez čričkov in noči brez škržatov, pokušanja sladkih sadežev, čivkanja brhkih ptičic.

Pravi pekel so zanetili ti preklicani Arabci.

Zanimiv privid zla, prava pogačica za zijala od vsepovsod, za čakole, ako pa bi vsi bednji eksplodirali, bi vrag vzel še kaj drugega kot dragoceno nafto. Kaj pa je breška vas brez njiv! Saj menda ne bomo vsi za kratek čas brcali balon, saj, smrdljiv je gnoj, s katerim si napajal njive, grozdje pa je sladko. Pusta je bila tržaška pokrajina brez industrijskih objektov, če pa vse vzame vrag, bo pa še bolj pusta.

Seveda bomo preživali tole gorečo nafto. Kaj je ne bi, saj nas bo kdo zaščitil že tako, da bi škandal ne bil prevelik. Ljudje, ki imajo čisto vest, bodo preživali strah, napetost, najbolje, da se vse vzame kot življenjsko nujnost. Še bo užival v atomskem veku, saj vsi.

Toda vi, duhovniki, pesniki, filozofi, učitelji naši, kako naj uskladim »Travnik, ki je ranjen od kopit in prstov« z buldožerji in gorečim zubljem, kako naj uskladim to moderno legendozno z »zadnjo padajočo jagodo«, moderno pesem z besedami miru in sprave, lepote in ravnovesja? Mlad sem, lep sem, bogat in čustven. Lahko si vzamem brhko brinetko, poljubim jo in ji rečem, moje dekletke si in kmalu boš moja žena. Kopnel bom od sreče. Te pesmi o slavcu, ki je umrl v gozdu in o gozdu samem pa še vedno ne bom razumel nič. In tega dima, valečega se v vis, še manj. Lahko napišem moderne vice. Te so bile in bodo. Lahko napišem:

»Na Poljanah so goreli hranilniki nafte
Avto sem parkiral pod Prebenegom
Travniki letos ne bodo več zeleni
Mi pa sploh nikoli več!«

MAKS ŠAH

Šola - večni bolnik

Kadarkoli razpravljamo o obračunu šolskega leta, ostaja vedno kak temen madež, ki pa polagoma preko počitnic zbledi. Šolarji in šolniki so na počitnicah, zato vsakdo odlaša skrbi in težave na jesen. Uspešne protestne akcije so med počitnicami neizvedljive.

Toda šola ostaja osrednja točka političnih razprav. Čeprav ne maramo biti trmast optimisti, moramo pa vendar priznati, da smo to šolsko leto zaključili bolje, kot pa je kazalo v začetku, ko je bilo vse pripravljeno samo protestirati.

ŠTIRJE POPRAVNI IZPITI

Treba je priznati, da je bilo veliko načrtov, veliko dobre volje, še več pa pričakovanj. Če pa bi morali dati prosvetnemu ministru ob koncu šolskega leta, ali ob padcu vlade spričevalo, bi imel kar štiri težke popravne izpite: šolske gradnje, pravni položaj šolnikov, reforma višje srednje šole in univerzitetna reforma. To so štiri vprašanja, ki ostajajo nerešena.

a) Za šolske gradnje razpolaga ministrstvo z milijardami. Šol pa je premalo, so pretesne, zastarele. Govorimo o celodnevni šoli, pa ne pomislimo, kam bomo dali učence v popoldanskih urah, ko je treba dopoldne zase-

dene prostore dati na razpolago učencem, ki prihajajo v šolo popoldne. Kje pa so kuhinje, oprema, prostori za razvedrilo, laboratoriji, delavnice, telovadnice. To so vprašanja, ki jih bo podedovala nova vlada.

b) Pravni položaj šolnikov zajema ureditev pravic in dolžnosti šolnikov. Stavke šolnikov so izsilile, da se je parlament lotil in izdelal predlog o pravnem položaju šolnikov. Ustavilo pa se je v senatu. Vlada se je začela majati in je padla, osnutek je ostal v predalih senatorjev. Nad 30 sindikatov ima svoje pomisleke, svoje protipredloge in vse to ovira naglo pot osnutka do zakona. Ekonomski poviški so šolnikom obljubljeni od prihodnjega septembra dalje in od 1. oktobra 1974 vključitev v sta'ni stalež vseh šolnikov, ki so v letošnjem šolskem letu že poučevali kot usposobljeni. Vsi zainteresirani pa k temu pravijo: bomo že videli.

c) Reforma višjih srednjih šol pomeni: ustanovitev enotnih bienijev (dveh let) po zaključeni obvezni srednji šoli ter ustanovitev treh vrst trienijev (treh let) ali licejev (1. jeziki, zgodovina, filozofija; 2. znanstveni predmeti, gospodarstvo in pravo; 3. znanstveni predmeti in tehnični predmeti). Dosedanji liceji, učiteljišča in strokovno-tehnični zavodi bi prenehali. Ustanovili bi šolska središča, ki bi si zamenjavala opremo, učno osebje in v upravo bi bili vključeni tudi starši in krajevna zastopstva. Ni malo. Toda kje so načrti? Vsi ti načrti počivajo v parlamentarnih komisijah.

č) Prav tako nujna je univerzitetna reforma. Univerze so prenatrpane. Samo rimska ima nad 130 tisoč slušateljev, delati pa bi mogli le s kakimi 30 tisoči. Ni prostora, ni opreme, ni dovolj učnega osebja. Prav te dni opravlja 290 tisoč maturantov zrelostne izpite. Kam naj gredo? Univerze ne morejo več formirati novih kadrov, kakor jih tudi ne morejo formirati višje srednje šole. Šole le informirajo, ne morejo pa formirati, ker so razredi prenatrpani. Te dni smo lahko videli celo v Trstu, da so starši sedeli od nedelje na ponedeljek na šolskih pragovih, da so zagotovili svojim otrokom vpis v določene srednje šole.

To so štiri vprašanja, na katera bo novi prosvetni minister moral zadovoljivo odgovoriti.

KAJ PA SLOVENSKA ŠOLA?

Tudi slovenske šole so zaprle vrata.

12 na klasičnem liceju (od teh 4 iz Gorice); izdelali so vsi;

25 na znanstvenem liceju; izdelali so vsi;

23 na učiteljišču (od teh 3 iz Gorice); padel je eden.

31 na trgovski akademiji. Padla sta dva.

Na srednjih šolah so zaključne izpite končali že 28. junija. Vseh, ki so letos uspešno zaključili obvezno šolanje, je 206 in to:

26 na srednji šoli »Simon Gregorčič« v Dolini;

31 na srednji šoli »Ivan Cankar« pri Sv. Jakobu;

36 na srednji šoli »sv. Ciril in Metod« pri Sv. Ivanu (od teh 4 s katinare);

12 na srednji šoli »Fran Erjavec« v Rojanu;

29 na srednji šoli »Fran Levstik« na Proseku (od teh 6 iz Sv. Križa);

18 na srednji šoli »Igo Gruden« v Nabrežini;

54 na srednji šoli »Srečko Kosovel« na Opčinah.

V Gorici pa je končalo srednje šolo 72 kandidatov. To število je sicer visoko, a premalo staršev se zaveda, da je danes treba dati otroku možnost nadaljnjega študija, ne pa mladino takoj siliti na delo. Ni potrebno, da morajo vsi doseči univerzitetne diplome, dajmo pa jim možnost šolanja vsaj na učiteljiščih, strokovnih šolah, spsobnim pa na licejih in trgovski akademiji.

Obeta se nam možnost odprtja prvega razreda na tehničnem zavodu, česar tudi ne smemo zavračati, pa naj so pomisleki še taki. Želeli pa bi, da bi se obe strokovni šoli v Trstu in Gorici osamosvojili, kot je bilo že obljubljeno.

Nerešeni šolski problemi tarejo tudi slovensko šolo. Dolgo že čakamo na sprejem Belci-Škerkovega zakona za ureditev osnovnih šol, prav tako na ureditev položaja učnega osebja srednjih šol I. in II. stopnje. Prizadeti so se potrudili in zadostili vsem predpisom, se udeležili usposobljenostnih izpitov in raznih natečajev. Sedaj je vrsta na ministru, da stori svojo dolžnost in izvede, kar predvidevajo dekreti, izdani za slovenske šole.

Med tem časom se končujejo vpisi v osnovne šole. Po doslej znanih izidih so se na nekaterih šolah vpisi dvignili. To je vsekakor dober znak, da se starši zavedajo, kam njihov otrok spada. Ko bo končal šolanje, bo znal dva jezika in to mu bo odprlo večjo možnost do zaposlitve. Seveda so še vedno mnogi, med temi tudi sami šolniki slovenskih šol, ki za svoje otroke ne najdejo poti v slovensko šolo. Taki so vredni samo pomilovanja.

Šolniki se ob mnogih vprašanih ne zavedamo, kako potreben in uspešen je samo skupen nastop. Ta pa bo mogoč, če se vprašanja nakažejo taka, kot so, preučijo vsi »za in proti«. Pogostokrat pa smo bili v preteklem letu priče, da sindikati gledajo na določeno vprašanje s svojega zornega kota, politiki, kulturniki in prizadeti pa zopet vsak s svojega. Rezultat vsega je nejevolja, zamera. Samo primer. Imamo deželni sindikat tržaških in goriških šolnikov. Je prišlo kdaj do skupnega zborovanja vsega članstva, vseh šolnikov? Sestajata se le odbora, nato pa ukrepata vsak po svoje (viden primer so razne stavke, pogledj na Belci-Škerkov zakon).

Poraja se tudi vprašanje, ali Sindikat slovenskih šol na Tržaškem res predstavlja vse šolnike, ki nas je preko 300. Občnega zbora se udeležuje kakih 50 članov, članskih sestankov pa še manj. Ali se odbor sindikata kdaj zamisli v to vprašanje? Ali ni nevarnosti, da bo nastala nova sindikalna organizacija, ki bo zares predstavljala večino, ki ne bo težila v določeno politično smer? Sindikat mora ukrepati po volji članstva, ne pa napovedovati stavk, če je članstvo proti. V lanskem letu ni bila izvedena niti ena popolna stavka, ker šolniki ne odobravajo postopanja sindikata. O vsem tem naj šolniki in sindikalni odbor med počitnicami veliko razmišljajo, ob novem šolskem letu pa podvzamejo uspešne ukrepe.

ZAMUJENO SREČANJE

V kraju Carpacco pri S. Daniele del Friuli je 30. januarja letos umrla Jožefa Vilher vd. Fabris, vnukinja našega pesnika in glasbenika Miroslava Vilharja. Rodila se je 12. marca 1884 v Postojni. Dočakala je visoko starost.

Odkar imamo prenos slovenske maše po radiu, je tej oddaji izredno rada sledila. Večkrat mi je tudi pisala in izražala veselje, da more ob nedeljah poslušati nedeljsko mašo. V pismih je obujala spomine na deda, zlasti pa na v mladosti umrlo sestro, ki je tudi rada sestavljala ljudske pesmi. Pismeni stiki so se periodično ponavljali. Pred časom sem ji v pismu obljubil, da jo bom ob priliki obiskal, če ji je prav. Takoj mi je odgovorila, da bi bila obiska zelo vesela. Še me je prosila, naj pridem raje popoldne, ker je bolj pri moči. Hišo bom lahko našel, ker je prav nasproti cerkve, velika, bela — je pojasnjevala.

Obljube nisem takoj izpolnil. V soboto 3. februarja pa je imel Radijski oder na programu dramatizirano Vilharjevo življenje. Po nedeljski maši 27. januarja sem nekaterim članom Radijskega odra omenil svoje pismene stike z Vilharjevo vnukinjo. Takoj so bili mnenja, da bi sobotna oddaja mnogo pridobila, če bi mogli za uvod podati kratek razgovor z vnukinjo.

V sredo 31. januarja po kosilu sva šla na pot s Frankom Žerjalom. Imel je s sabo registrator. Malo pred drugo uro sva dospela v Carpacco. Našla sva cerkev in nekoliko naprej dolgo enonadstropno belo pobeljeno hišo. Na trgu je bilo precej ljudi. Pripravljali so se na pogreb. Počasi sva se peljala dalje in se nato ustavila. Gospo, ki je čakala na avtobus, sem vprašal: »Kje stanuje gospa Jožefa Fabris?« — Čisto preprosto je odgovorila: »Prav sedaj je njen pogreb!«

S Frankom sva se pogledala. Prepozna sva. Pustila sva avto in šla proti cerkvi. Med tem časom se je že razvil pogrebni spreved proti cerkvi. Sledila sva mu.

Prostorna cerkev je bila polna, tudi mož. Župnik je po evangeliju povedal približno tako: Pokopavamo dobro babico (nonnino). Sama dobrotja je bila. Veliko je molila. Kadar sem jo obiskal, sem jo našel vedno s starim slovenskim molitvenikom v roki. Tudi ona je imela svoje trpljenje, a ga je skrivala. Sedaj bo prosila za nas pri Bogu.

Spremljala sva pogrebni spreved na pokopališče zunaj vasi. Pogrebci so položili krsto v novo, komaj dokončano grobnico v kotu pokopališča. Na spomeniku je napis »Camovitto«. Tako se je pisal mož hčerke Jolande, pri kateri je pokopnica živela.

Po pogrebu sem se predstavil župniku, ki je ponovno izrazil svoje občudovanje za dobroto umrle Jožefe. Izmenjala sva le nekaj besed, ker ga je ob treh že čakal drug pogreb.

Drugi dan sem takoj popisal hčeri Jolandi nenavadno srečanje ob smrti. Takoj mi je odgovorila v italijanskem jeziku (6.2.1973): »Vaše pismo me je ganilo in vznemirilo. Mama je zelo želela srečanje z Vami. Za mambo je bila maša ob 9. po radiu njena nedelja. Gorje, če je kdo

v tistem času stopil v njeno sobo in jo motil. Ko sem ji pripovedovala vsebino pridig našega župnika ali o lepih mašah po televizijah, mi je odgovarjala: Vse vem, vse vem, toda tista iz Rojana je najlepša! Izredno je bila navezana na svojo domovino in na jezik svojih prednikov in na oblike izpovedi vere, ki jih je vsrkavala z materinim mlekom in ki jih je spet mogla najti, ko je poslušala Vaše maše po radiu.«

Hči Jolanda je bila učiteljica v Carpacco. Pred desetimi leti ji je mož umrl. Sedaj je že upokojena.

Po veliki noči sem prejel pismo od sina Uga, ki živi poročen v Trevizu. Poslal mi je spominsko sliko umrle mame. Med drugim pravi v pismu: »Mama mi je vedno pripovedovala o pisemskih zvezah z Vami, ki so trajale nad dve leti kot posledica njenega spremljanja slovenke maše po radiu. Zanj je bilo pravo duhovno veselje, da je mogla poslušati te maše in da je z Vami izmenjala kako pismo, katerih vsebina se je nanašala na kraje njene mladosti. Po naravi je bila otožna in skoraj vedno žalostna. Tako ste morda nevede posredovali naši mami nekaj, po čemer je čutila potrebo ob spominu na kraje in ljudi, ki govorijo jezik njenih staršev.« Prosi me še, naj mu navedem kakšno revijo ali knjigo, ki govori o dedu njegove mame.

Res mi je žal, da sem zamudil srečanje s to ženo. Dosegla pa je vsaj to, da sta se dva Slovenca udeležila njenega pogreba.

Zadnje pismo Josipine Fabris (28.10.1972). Navajam nekaj odlomkov iz njenega pisma:

»Častiti gospod župnik, Vas prosim, bodite tako dobri in mi pišete, če ste razumeli; jaz bi še enkrat pisala, pa je le redko, da mi se roka ne trese. Moja sestra, ki je te pesmi skladala največ vse žalostne, ker moja ljuba mama je umrla 39 let stara in nas je zapustila 7 sirč. Moj oče se je zopet precej oženil ali žena nas je vseh 6 sester od hiše spodila, samo mojga bratca je obdržala, bil je 3 leta star.

Moja sestra je dosti poezij tudi v nemškem jeziku spisala. Je bila zelo nadarjena in zelo pobožna. Smo bile vse pri uršulinkah v Ljubljani in moja ta starša sestra je bila nuna. Me smo vnukinje od pesnika Miroslava Vilharja, ki je imel v Postojni (od ker smo mi doma) kip, spomenik. Moja sestra Roza je umrla v Trstu leta 1904 v 22. leti.

»Oprostite, da Vam tako kar po domče pišem, ker prvič, sem že 88 let stara, drugič že 2 leti vsak čas in vsak dan vsako uro imam smrt pred očmi in tretjič zelo trpim, ker nimam nobene moči več, ne tu v vasi nobenega sorodnika in nobene prijateljice, da bi jej svoje duševno in telesno trpljenje tožila. Poslušam vsako nedeljo sva mašo in Vašo lepo pridgo, le enkrat na teden pride tudi naš gospod fajmošter me obiskat...« Pismo potem nekaj časa nadaljuje v italijanščini. Na koncu se pa zave pomočje in se opravičuje in prosi, če ji bom pisal, naj ji pišem slovensko.

JAN NERUDA

BALADA

O

TREH

KRALJIH

*Ob hrupu ljudskih množic, zbrane otročadi vrisku,
ob bobnov votlem ropotanju, tromb zateglem pisku
so kralji trije v Metlehem prišli.*

*«Prišli smo,» poučili so ljudi,
«da pred Gospodom vseh gospodov bi glave sklonili
in solzo bi nad njim veselja z vami potočili.»*

*Skoz mesto kralji spo takoj naprej pred hlevček revni,
tam brž z velblodov zlezejo, pokleknejo pohlevni,
vtem na preprogi že služabniki
za dar neso tja dragocenosti,
izbrani kralj, govornik vnet, klečoč koj prvi skraja,
družini v čast besede kakor rožice posaja.*

*Potem priliznjeno še drugi de: «Gospa prejasna!
Jej, kakšno očarljivo dete — ta očesca krasna!
Izrezana je mamica, zares!»*

*Obrača tretji k Jožefu se vmes:
«Veselje, mojster spoštovani, kaj, da dih zastavi!»
A mali Jezus prst privzdigne in jim bistro pravi:*

*«Prišli ste, ker sem še otrok, vi, kralji trije.
Še kralj se kdaj apostolom svobode rad odkrije:
a ko odrastem v celega moža,
ko me učencev množica obda,
staknili boste glave v strahu vsi, pri priči
in svetovalci bodo omejeni vam biriči.*

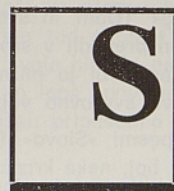
*Od daleč ste prinesli danes mi darov ne malo
in sipljete mi lesk zlata, kadilo, miro, hvalo;
nekoč da si obvarjete zlato,
mi daste s trnjem venčati glavo,
na Golgoto, kjer bo za mene vse končano,
od vas, to vem, ne bo nikogar, ki bi šel za mano.»*

*Je kralj govornik krono s čela za uho pomaknil,
rad zinil bi, ne ve kako, da bi se ne zataknil.
Zašepetajo skrivoma nato
drug drugemu v kraljevsko si uho:
«Tesarjev sin — pa govori tako neotesano!»
Da so s častjo prišli, vemo, kako odšli — ni znano.*

Iz češčine prevedla
SMOLEJ Avgusta

»Slovenik«
stoji v Rimu, in je
na razpolago slovenskim
duhovnikom

Peter Butkovič -

Domen (publicist in ugankar)

spomini

»Dobro se še spominjam dneva, ko smo drli v hišo na Katarinijevem trgu v Gorici, katero so sedaj že podrli in položili tir za električni voz. Razprodajala se je takrat zapuščina pesnika Simona Gregorčiča,« je zapisal Peter Butkovič dve leti po Gregorčičevi smrti (Mentor 1908/1909). V tisti hiši, ki je ni več, je stanoval pesnik Gregorčič. Danes tudi tramvajskega tira ni več. Eno knjigo, in sicer »Das Buch Job« (Jobove bukve) je ob tisti priliki kupil sedmošolec Joža Lovrenčič, ki jo je potem posodil Butkoviču, da je napisal precej obširno in še danes uporabno poročilo o Gregorčičevem prevajalnem delu. Knjiga ima namreč mnogo Gregorčičevih lastnoročnih opazk, pripisov in prevodov, saj mu je ta nemški tekst iz leta 1849 služil kot pripomoček, ko je slovenil svetopisemsko Jobovo knjigo.

Ta studija je bila sploh ena prvih Butkovičevih tiskanih stvari. V dijaškem listu Mentor (II. 1909/1910) je približal še nekaj do takrat neznanih Gregorčičevih drobcev, npr. dva verza, ki jih je pesnik lastnoročno napisal v neki izvod Glaserjeve ne prav posrečene zgodovine slovenskega slovstva:

Narobe grobovi;

tam same kosti — tu sami duhovi.

V prvem letniku Mentorja je prispeval tudi štiri črtice z otožnimi motivi iz sovodenjske okolice, kot refleksijo na pokopališču Krizanteme — ve vzcvetite!... Uredniku dr. Antonu Brezniku so bile očitno všeč, ker je vse štiri postavil na prvo mesto v vsaki številki.

To so bili veliko obetajoči slovstveni začetki mladega abiturienta ali bogoslovca Petra Butkoviča, ki se je takrat in pozneje podpisaval Domen ali Domen Otilijev. Doma je bil iz Sovodenj ob sotočju Vipave in Soče v neposredni goriški okolici, kjer se je rodil 22. februarja 1888. V Gorici je dovršil gimnazijo in bogoslovje. V duhovnika je bil posvečen 26. julija 1913. V dušno pastirstvo pa je šel naslednje leto. Nadškof Sedej ga je poslal v Kamnjo v Vipavski dolini (1. avg. 1914) prav ko se je začela vojna. Točno čez dve leti je Butkovič postal upravitelj na Lokvah, od koder se je po vojni (22. jul. 1922) preselil na Kras za župnika v Zgonik. Po osmih letih se je približal Gorici (1. jul. 1930), ko je postal vikar na Ravnici za Škabrijelom. Kmalu nato pa je umrl tedanji župnik v Sovodnjah in na izpraznjeno faro je prišel Butkovič (1. marca 1931). Iz Sovodenj je izšel, v Sovodnjah je pastiroval nad dvajset let in tam je umrl 27. februarja 1953.

Goriška je proti koncu 19. in v začetku 20. stol. doživljala nekoliko zapoznelo, a morda prav zato tem moč-

nejše narodno prebujenje, plod raznih činiteljev, kot so bili slovensko osnovno šolstvo, časopisje in sploh tisk, društveno življenje, rastoča politična samozavest, a tudi začenjajoča se gospodarska neodvisnost.

Sunkoviti razvoj se je čutil povsod. Kdo ve, po katerem zgodovinskem ali razvojnem zakonu se v zelo nerednih časovnih presledkih nakopiči nenavadno veliko duševnih sil, ki potem eksplodirajo in dajo dobi nov pečat. Vsaj deloma lahko razumemo socialne ali politične prevrate v neznosnem gospodarskem ali političnem položaju. Kako pa naj si razlagamo pojav na duhovnem področju, ko se po dolgi suši in praznoti kar hkrati ali v razmeroma kratkem času pojavi večje število nadpoprečnih nadarjenih ustvarjalcev, ne epigonov, ki povzročajo nagel premik naprej. V osrednji Sloveniji je tak pojav predstavljala moderna; na Goriškem pa kakih deset let pozneje prvi rod ekspresionistov (Pregelj, Bevk, Lovrenčič, Velikonja, Remec) poleg Alojza Gradnika, Iga Grudna in Andreja Budala, ki so poglavje zase).

Za to goriško skupino je značilno, da je začela razbijati ozki pokrajinski kulturni okvir ter je vedno bolj iskala stikov z Ljubljano, katere je v zadnjih letih pred prvo vojno zlasti posredoval katehet Ivan Rejec, ki je gledal daleč v bodočnost. V to skupino spada tudi Peter Butkovič. V prvih vrstah sicer ni stal. Bil je premočno razumski človek, da bi se bil vključil v novo literarno strujo, a veselje in sposobnost za pisanje in sploh za slovstveno delo je nedvomno imel. Da ni močan pesnik, je povedal sam v refleksiji »Majev spomin«. Izraža se sicer osebno neprizadeto, kot da ocenjuje druge, a vendar bo le izpoved lastne oblikovalne nemoči: »Jaz vas ne razumem. Nasičeni ste z literaturo od vzhoda do zahoda in vse pesnike ste okusili od umetnika do rimolovca; potem pa sedete in ta vam je vzor in oni vam je vzor in napišete pesem, lepo in dovršeno... Piškav oreh na božičnem drevesu, ki je v zlato ovit! Nagni brušeno kupo in pij, ako ni vina v njej! — V srcu njegovem je bilo hrepenenje po čisti in sveti poeziji, hrepenenje po pravi umetnosti.« (Mentor, III. 1910/1911). Te besede je položil v usta nekemu drugemu; zvenijo pa kot iskren izraz hipnega osebnega spoznanja. Taki dvomi niso trajni; pozneje je napisal še kako pesem; veliko jih ni bilo. Objavljal jih je v visokošolski »Zori«, v »Miru«, ki so ga izdajali koroški Slovenci, in v »Novem času«, glasilu goriške nove struje. Pozneje mu je eno ali dve pesmi sprejel v »Dom in svet« tudi Izidor Cankar, ki je bil strog estetski sodnik. Tudi v koledarjih Goriške matice in v prvi Mladiki najdemo kake Butkovičeve verze. Eno prvih pesmi »Zadnje sanje

ranjenca« (Dom in svet, 1913) z motivom iz balkanske vojne so prevedli v srbohrvaščino. Če bi ne vedeli za leto nastanka, bi jo mirno postavili v sovodenjsko okolico med prvo svetovno vojno, tako je neposredno dojeta.

Iz pesmi »Slovo« (Dom in svet, 1914) odmeva neki notranji boj, neka kriza:

*Oblaki podé se in strele ognjene?
Ob uri poldanski mrači se? Jaz v noči
poženem si barko brez tvoje pomoči,
naj vihre prihrujejo, močijo pene!*

V mračnih časih po vojni se mu spomin stalno vrača v preteklost:

*Nasula je burja v zamete snega
do lipovih vej na visoko;
čez nje gre do krčme izhojena gaz
— vojaški grobovi pod njo so globoko.
Pijano se petje iz krčme glasi
čez snežne zamete na vasi —
Izhojena gaz je do težkih nam dni,
pod njo pa prostosti že zabljeni časi.*

(Mladika, 1921)

Podoben vzdih zazveni iz pesmi »Na Vitovskem vrhu« (Kol. Gor. matice, 1922):

*V življenje naše poje zvon,
iz prejšnjih lepih dni odmeva v srcu.*

Močnejši je bil Butkovič kot pripovednik, čeprav ni razvil lastnega sloga niti ni dosegel tiste višine, kot bi jo morda bil v drugačnih razmerah. S črtico »Izza reformacije« (Mentor, II. 1909/1910) je morda pokazal pot Preglju v idejno in predmetno bogastvo tistega razgibanega časa. Butkovič gleda na reformacijo kot katoličan, drugače kot na primer Ivan Tavčar pred njim ali Andrej Budal kako leto za njim (Križev pot Petra Kupljenika, 1911). Dejanje Butkovičeve črtice se godi leta 1563, ko je Primož Trubar pridigal v gradu v Rubijah pri Sovodnjem in v Gorici. To je zgodba o študentu, katerega nova vera pritegne z veliko močjo. Kmalu pa spozna, da novi nauk ni zanj, ter postane katoliški duhovnik.

Črtice je pisal v prve štiri letnike Mentorja in eno ali dve je objavil tudi v Domu in svetu.

Prezreti ne smemo njegovih literarno-zgodovinskih prispevkov, ki po svoji tehtnosti znatno presegajo mnogo spisov te vrste, objavljenih prej in pozneje. V obširni knjižnici bivšega goriškega centralnega semenišča hranijo fascikel pesmi in pisem Matevža Hladnika, pesnika in satirika iz prvega desetletja po Prešernovi smrti. Hladnik, doma iz okolice Črnega vrha nad Idrijo, je bil kaplan v Devinu in pozneje učitelj na vzorni šoli v Gorici; na goriški gimnaziji je nekaj časa poučeval slovenščino. Pisal je pikre pesmi, posebno sonete. Bil je eden izmed Prešernovih epigonov; občudoval pa je Koseskega.

Butkovič, katerega je kdo opozoril na ta fascikel, je izbral nekaj pisem, ki so jih Hladniku pisali Bleiweis in urednika Zgodnje Danice Luka Jeran in Andrej Zamejic ter matematik dr. Franc Močnik, sama znana imena iz srede preteklega stoletja, nekako od 1850 do 1860, torej iz časa tako imenovanega Bachovega absolutizma, ali kot bi rekli danes. Bachove diktature, ki po svoji pameti ni bila nič boljša od današnjih; le vseh današnjih tehničnih sredstev

za pritisk na svobodne ljudi ni poznala. Ta čas je v podrobnostih še danes premalo znan. V razpravi »Pisma iz Bleiweisove dobe« (Čas, 1914) nam je nekoliko odprl pogled v način Bleiweisovega dela in tudi na njegov značaj. Bleiweisa vidimo tu drugačnega, kot ga poznamo iz uradne, predvsem slovstvene zgodovine. Ne mislim na njegove estetske nazore, če jih je sploh imel, pač pa na njegovo skrb za obstanek Novic, ki so bile poleg cerkvenega časopisa Zgodnja Danica edini redno izhajajoči list pod diktaturo. Zato so bile kljub svojemu ozkemu strokovnemu značaju (kmetijske in rokodelske Novice) skrajno dragocene ter so objavljale tudi skromne leposlovne prispevke. Bleiweis je obvaroval Novice v Bachovem desetletju vsake nesreče, kar se na primer Vilharju in Levstiku v tretjem letu ustavne dobe, ko sta izdajala list Naprej (1863) ni posrečilo. Zaradi članka Kaj se nekaterim zdi ravnopravnost, je bil Naprej ustavljen, in Levstik in Vilhar sta bila obojena vsak na nekaj mesecev zapora. Ob tem primeru morda lahko nekoliko razumemo Bleiweisovo opreznost pri urejanju. Znal se je pošaliti, znal prегоvarjati, prigoovarjati, se razjeziti, če se mu je zdelo potrebno. Bleiweis je pisal mnogo pisem, a objavljenih je zelo malo, kar je škoda.

Takrat je v slovenski javnosti divjala huda slovniška pravda, kot se pri nas dogaja v skoraj rednih predsednikih. Šlo je za tako zvane nove oblike. Kaj je prav in lepše: lepiga, mladiga, zdraviga (stare oblike) ali lepega, mladega, zdravega (nove oblike). V tej pravdi so se izčrpavale duševne energije naših piscev, ker o javnih zadevah in o politiki pod diktaturo niso smeli pisati. Bleiweis je v pismu Hladniku zapisal pametno misel, da je pristaš starih oblik, a da jih je zaradi narodne edinosti opustil. Luka Jeran pa je zatrjeval Hladniku, da se Danica ogiba »neslaniga noviga oblikarstva«. Bleiweis je svetoval Hladniku, naj v spisih opusti neprilичne psovke, če hoče, da jih bodo Novice objavile. »Kritika«, pravi »o kateri se nadjam, da bo resnična pa brez osebnega razžaljenja, kakor se možakom spodobi.«

Izmed drobnih stvari je morda vredno omeniti literarno vest »Achleitnerjev Feldkurat« (vojni kurat — Čas 1916). Ko je bil Butkovič v Kamnjah, je dobil v roke Achleitnerjevo povest, ki sama po sebi ni nič izrednega; pisana je bila ad hoc z nekim določenim namenom. Vredno pa jo je bilo registrirati kot redek primer, da je tujec, Nemec, ki je prej obrekoval slovenske duhovnike ter jim očital nepatriotično mišljenje, potem ko se je prepričal o nasprotnem, to svojo zmoto javno popravil s knjigo o slovenskem vojnem kuratu Medvedu, katerega je idealiziral tudi čez mero. Medved je nenavadno popoln Kristusov duhovnik, priljubljen pri moštvu in častnikih; temeljito obvlada nemščino in kot rojen Slovenec (als gebürtiger Slowene) pozna vse slovanske jezike bivše Avstrije. Ni pa dolgočasen, zaprt vase, temveč vesel in družaben, duša vsake zabave. Skratka, človek, kot jih je malo. In Slovenec!

Ne verjamem, da danes kdo na Slovenskem pozna to knjigo in pisatelja, katerega tudi kaka podrobnejša nemška slovstvena zgodovina ne omenja. A to ni važno! Važnejše je etično dejstvo, da kdo javno popravi neutemeljeno žalitev drugorodne duhovščine. Kaj takega se menda ne zgodi mnogokrat.

Po vojni je Butkovič sodeloval pri vseh važnejših goriških listih (Mladika, Goriška straža, Naš čolnič, Jaselce, Družina) in pri koledarjih Goriške matice najprej ter pri koledarjih Gor. Moh. družbe kasneje. Pisal je med drugim o italijanski literaturi in o steklarstvu na Goriškem. Precej je tudi prevajal iz francoščine in iz drugih jezikov. Pri Sigmiju je 1931 izšel njegov prevod povesti iz viteških časov Ljubezen in sovraštvo. Njegovo mnogovrstno zanimanje se je kazalo tudi v tem, da je risal platnice za razne publikacije. Ena teh je opalografirana zbirka skladb *Ecce sacerdos magnus* v čast nadškofu Margottiju ob prihodu v Gorico (1934). Butkoviča najdemo tudi v razširjenem književnem odboru Gor. Moh. družbe prvih let.

Zelo znan je bil Butkovič kot uganekar. Na tem polju spada pri nas pravzaprav med pionirje. Objavil jih je že v goriški Mladiki. Ko se je preselila v Celje, je ostal urednik njenega uganekarskega kotička. Uganke je sestavljal za koledarje Gor. Moh. družbe, za goriško Družino in še za kak drug list. Uganke iz celjske Mladike je zbral in jih 1931 izdal pri Družbi sv. Mohorja v Celju v knjigi z naslovom *Trdi orehi* (to so uganke) — *veseli smeji* (to so pa smešnice, ki jih je nabralo uredništvo Mladike). Ukvarjanje z uganekami kaže na neko razumsko ustvarjalno potezo v njegovi psihi.

V spominu ga imam kot enega prvih, ki so pri nas imeli radijski aparat. Nabavil si ga je, brž ko so se pojavili na trgu. Kdor takratnega aparata ni videl in poslušal, si ne zna predstavljati, kako primitivna zadeva je to bila. Tiste mesece, ko je bil na Ravnici, je bila pri njem večkrat večja družba, ki je poslušala radio.

Tudi v Sovodnjah sem ga večkrat obiskal. Z njim se je dalo govoriti razen o vremenu tudi o zanimivih stvareh. Nekega dne sva hodila po pobočju Krasa, ki se niža proti Soči onstran Vipave. Pri neki na samem stoječi hiši — danes je ne bi znal najti — mi je povedal: »Glejte, gospodar te hiše je bil ob začetku vojne poklican k voja-

kom. Ko so se začele bitke ob Soči, je njegov bataljon prišel iz Galicije in zasedel položaje tod okoli. On sam je prišel na postojanko natančno v svojo hišo in na pragu svoje hiše je padel. Ali bi ne bila to lepa snov za domoljubno povest?« No, povesti ni napisal; pripovedna ustvarjalna sila mu je bila že upadla.

Ni lahko v malo besedah orisati vsaj za silo enotno podobo človeka, kot je bil Peter Butkovič ali Domen Ottiljev, čigar delo predstavlja zelo številni in tudi tehni drobci, posejani v čas nad 30 let in vzeti z raznih področij, kajti do večje zamisli nikoli ni prišel. Drži pa, da je bil sposoben, požrtvovalen in nemiren duh, dokler ga niso »upokojile groba globočine«.

VLADIMIR KOS

Na naši sedmi cesti

V megli leže:

oranžno sonce, zelena vrba, in dosti streh.

V megli še ležijo:

zadnji trenutki jutra

v sproščen nasmeh.

Od veje pride kaplja k listu kristalno tiho,
a veter luč ugasne
z oblaki.

Kaplja lesketa se
in nič ne ve.

Od žic nad našo sedmo cesto
se vrne ptič,

in se žejen h kapljici na mračnini skloni.

Nekdò je jokal se
v Tokio.

Združeni pevski zbori so ob koncu proslave v Rimu zapeli skupno pesem

Množica slovenskih romarjev pred cerkvijo sv. Petra v Rimu po avdijenci Pavla VI.

ALOJZ REBULA

NAGOVOR OB OTVORITVI SLOVENIKA V PIJEVEM AVDITORIJU V VIA DELLA CONCILIAZIONE V RIMU DNE 19. JUNIJA 1973

Zaradi obsežnosti programa je bil nagovor za polovico skrajšan. Izpadli so predvsem pasusi, ki so se manj tesno vezali s slavnostno rdečo nitjo vsebine. Tukaj je nagovor objavljen v integralnem besedilu, kakor je bilo predhodno napisano.

A. R.

Spoštovani,

stvar, zaradi katere smo se danes zbrali tukaj v Rimu Slovenci z vseh koncev sveta v množičnem zastopstvu vseh treh Slovenij, matične, zamejske in zdomske, nima kaj ne s politiko ne z gospodarstvom in navsezadnje niti s kulturo. Ta stvar se, čeprav nujno teži v sociološko izraznost, bistveno situira na neko drugo raven: na raven duhovnega, še več, nevidnega. To je vera, po kateri vidimo veselje in zgodovino zajeta med Alfo in Omega, ki je Bog, stvarnik vsega vidnega in nevidnega. To je vera, po kateri vidimo v trenutku časa nastop njegovega sina, Jezusa Kristusa, umorjenega in od mrtvih vstalega, prihodnjega sodnika. To je vera, po kateri vidimo v Cerkvi dedinjo njegovega Duha in hraniteljico njegovega odrešenjskega premoženja. Z eno besedo: kar nas danes združuje, se prvenstveno situira na tisto nadzkuštevno raven, kjer v podzemlju časa struji edina resnična zgodovina: tista zgodovina odrešenja, ki ji ni za cilj takšna ali drugačna optimalna ureditev tega našega človeškega planeta, ampak novo nebesno telo, v sičaju novega stvarjenja.

Vendar ta nevidni veletok teče skozi prostor in skozi čas, skozi civilizacije in režime, sko-

zi kulturne atmosfere in tehnične standarde. In če po eni strani prestreza človeka v sferi njegove najtišje intimnosti, v njegovi vesti, ga po drugi strani nujno zajema v njegovi vsakokratni časovni in prostorski inkarnaciji. Človek je potopljen v nevidno z vso veličino in vso tragiko svojega človeškega pogoja, v identiteti svojega spola in svoje narodnosti, svojega enkratnega spopada z usodo. Sama Beseda, ki je meso postal, je hotela postati meso v vsem razen v zlu. In isti Kristus, ki je postal človek, moški, Jud, tesar, popotnik, propovednik, zdravitelj, družabnik, hoče od svojih učencev, da odživijo njegovo sporočilo v polnem zajetju svojih živih dni: da na morju zgodovine niso turisti, ampak ribiči. Od kristjana hoče njegovo ime in poklic, njegovo celotno angažiranost v vinogradu, kamor ga je poklical. Gospodar je, ki bo spraševal ne samo po delih ljubezni, ampak tudi po glavnici, ki je bila vsakomur izročena: dva talenta za enega in štiri za dva.

Tisoč dve sto let je, kar je bil njegov vinograd zasajen v zemlji pod Triglavom: vinograd za večnost, ampak ki naj bi njegovo trtje rodilo med vsemi krščanskimi vini enega, ki bi nezamenljivo nosilo v sebi okus in barvo zemeljskih plasti med Muro in Jadranom, med jezери Koroške in med gozdovi Dolenjske: enkratno krščansko vino naroda, ki ga je zgodovina, ta božja upravnica, krstila za Slovence.

Mladike z oglejskega juga in s salzburškega severa niso bile zasajene v prst, ki bi lahko rodila kakšen peneč krščanski šampanjec. To ni bilo pobočje, kjer naj bi se v sproščenem

vseobjetju oglasila Frančiškova Pesem soncu, kjer na bi se krščanska zavest pognala v Božanske komedije in Summe, kjer naj bi v zmagoslavju snovi zasijali Reimsi in Chartresi. To tudi ni bilo področje, kjer naj bi dozorel v svojo mistično slavo kakšen Janez od Križa ali kakšna Terezija iz Lisieuxa.

Vinogradu pod Triglavom takšen razmah ni bil usojen. Pretesna je bila gorica, na katero je bil zasajen, nasuta s prodom ubogih, odprta pohlepu vetrov od vseh strani. To ni bila mastna prst v senci dvorov, ožarjena z epopejo trubadurjev in križarjev, z bliščem srednjeveških univerz in renesančnih galerij. To je bil vinograd za odrinjence od mize zgodovine: za tlačana, ki mu je bilo tisoč let vedriti v Svetem rimskem cesarstvu nemške narodnosti, podložniku tujemu velikašu, ki iz svojega sociološkega obupa ni imel drugega izhoda kakor v punt: v punt z vilami in s cepci ne za kakšno višjo idejo kakor je odmera davkov na sol in na svinino. In zato se je moglo vino tega vinograda navzeti iz svojih strpinčenih tal samo reznega okusa križa. Najpristnejšega, naposled, če vzamemo evangelij za to, kar je. Saj je bil evangelij prinesen najprej zanje — za odrinjence in razdedinjene, za najmanjše po merilih tega sveta.

Položen v to reber siromašnih je ta božji nasad imel tudi najmanj pogojev, da zdivja, kakor se je kdaj zgodilo v drugih večjih krščanskih občestvih, v cesaropapizem, v družbeno dekoracijo ali celo v zakamuflirano poganstvo. Za takšno izroditjev sta mu enostavno manjkala ustrezna instrumenta: moč tega sveta in bogastvo tega sveta. Največ, do česar se je slovensko krščanstvo povzpelo skozi stoletja v svoji vidni strukturi, je bila postavnejša podeželska cerkev in okraj patriarhalne lipe košatejša farovška zgradba. Slovenska Cerkev je ostala skozi vse čase eminentno ljudska Cerkev. Oporniki te Cerkve niso bili niti dvori niti gradovi niti deželni stanovi. Njen glavni opornik je bil brezimni slovenski človek, ki je izpod svoje slamnate strehe, s svojih lazov in klancev iskal v cerkev na svoj praznik, v svojo šolo, v svojo galerijo, v svojo opero. In tako si je kljub svoji siromašnosti privoščil edinstveno razkošje: da ni opustil skoraj niti enega od tistih blaženih naročij, v katera se je njegova knežja podalpska zemlja odpirala, postavnejšega griča ali razglednejšega gozdnega obronka, da ne bi tam sezidali eno tistih cerkvic, tako milih in tako možitih, ki so ostale do danes nezamenljiv čar v razvalovanem zelenju slovenske pokrajine.

V tej sociološki skromnosti, ki je do danes ohranila značaj ponižne podeželskosti, lahko tudi vidimo vzrok, zakaj je to slovensko krščanstvo prišlo do nas brez vsake fevdalne navlake, tako malo družbeno obremenjeno, s takšno mero ljudske naravnosti in bivanjske prežetosti.

O tem priča dejstvo, da je v slovenski du-

hovni atmosferi povsem tuje mnenje, ki je danes razširjeno po tako imenovanem krščanskem zahodu, o domnevni progresivnosti ateističnega svetovnega nazora. O tem govori dejstvo, da v vrsti slovenskih genijev — od Gallusa do Plečnika, od Prešerna do Murna, od Cankarja do Župančiča — ni najti desakratorja: in kolikor se desakracija pojavlja danes, se to dogaja na ravni miselne in umetniške ničnosti. O tem intimnem sožitju krščanstva z ljudstvom govori dejstvo, da je slovenski človek dobil svojo kulturo, od prve knjige do prve gimnazije, od katoliškega duhovnika. In o ukoreninjenosti slovenskega krščanstva govori ne nazadnje dejstvo, da se je rešilo skozi Rdeče morje druge svetovne vojne ne samo z bistvom svojih struktur, ampak tudi s svojo dejansko težo v življenjski atmosferi slovenskega naroda.

Osebnost sem daleč od ozkosti, ki je kdaj hotela istovetiti slovenstvo s krščanstvom. Toda prav tako ni mogoče dvomiti o edinstveni zraslosti krščanstva s slovensko narodno bitjo. Zbrišite danes krščanstvo na Slovenskem, namreč radikalno, od kultne arhitekture do Mohorjeve družbe, in Slovenci se bomo spraševali, kdo smo: skupnost brez obraza, ki bo zatavala za svojo izgubljeno identiteto v somrak atomskih dni. Tudi brezverska humanistična pamet, če ima količkaj posluha za nacionalno vrednoto, si je danes na jasnem o nečem: da izpodkopavati krščanstvo na Slovenskem pomeni toliko kolikor nadomeščati etiko z ničem, čut za vrednoto z destrukcijo, smisel za duha s kultom potrošniških malikov, narodno zavest s kozmopolitsko impotenco: da izpodkopavati krščanstvo pomeni objektivno v tako krhkem narodnem tkivu, ki do danes ni nehalo krvaveti na svojem obodu, izpodkopavali slovenstvo. Krščanstvo ostaja za treznega Slovenca kateregakoli nazora vsaj neka etika, in ne najslabša; vsaj neka kulturna dimenzija, in ne najbolj provincialna; vsaj ena internacionalnost, in ne najmanj svobodna; vsaj en življenjski stil, in ne najbolj asocialen.

Za nas, ki smo danes zbrani tukaj v Apostolovem mestu, pomeni krščanstvo nekaj več. Obdarovan s tistim svojevrstnim videnjem, ki se mu pravi vera, kristjan ve, da je krščanstvo kaj več: da je ladja na poti preko valov časnega tja v smer tistega nevidnega otočja, ki žari v vegetaciji večnosti, v neminljivem Soncu pravice. Kristjan ve, da je krščanstvo več kot neka etika, več kot neko intelektualno obzorje, več kot neka hodulja narodnega. Ve, da je krščanstvo neka neznanska prihodnost.

Na plošči, ki je bila vzdana v Slovenik, je omenjena zahvala za dar vere ob 1200 letnici slovenskega krščanstva. To je zahvala vseh nas večnemu Vinogradniku, da je usmeril noge svojih blagovestnikov tudi pod vzhodne opornike Alp, da nam zasadijo Kristusovo trto. V metežu brezupa, ki zasipa svet, sredi natrpanih atom-

skih skladišč, ob izumiranju vodà in gozdov, ostaja drevo križa naša smer in naše upanje: obenem kaŕipot za veĉnost in markacija skozi plezarijo ĉasnega.

Ta naš dragi vinograd, ki nosi v svojih grudah znoj Viktorina in Modesta, Mohorja in Fortunata, Barage in Slomška, Jegliĉa in Sedeja, Gnidovca in Ukmarja, ostaja namreĉ v ĉasu, na svoji tostranski rebri, izpostavljen vsem pomladim in vsem zmrzalom prihodnosti.

Kakšna bo ta prihodnost?

Kristjan se iz svojega veĉnostnega zaledja lahko zazre v prihodnost povsem demitologiziran, brez eshatoloških iluzij, v trezni odĉarano-sti ĉloveka, ki na zemlji ne priĉakuje niti idej-nega osnutka paradiŕa, kaj ŕele paradiŕ sam. ŕe

Pisatelj Alojz Rebula govori

veĉ, ki med svojimi delovnimi hipotezami ne izkljuĉuje niti dvoma v kakršnokoli boljŕo bodoĉnost. Ki a priori ne izkljuĉuje niti moŕnosti apokalipse, ki je sicer napovedana za poslednje dni. Ves moderni tehnoloŕki optimizem ga ne more zapeljati, da bi spregledal temeljno tragiko, ki seĉe poĉez ĉlovekovo bivanje na zemlji: tragiko, po kateri ostaja ĉlovek po kakršnikoli revoluciji prav tako malo odreŕen kakor je bil pred njo.

Eno je nedvomno: da ĉez svet gre val desakralizacije, kakršnega zgodovina ŕe ni poznala. In nerealno bi bilo priĉakovati, da bo nekaj tisoĉ kvadratnih metrov slovenskega ozemlja ostalo oaza, ki ji ta plima ne bo prizanesla. Slovenski kristjan mora biti vdan v to, da bo ŕla v diasporo ne samo vesoljna Cerkev, ampak slovenska Cerkev kot njen del posebej. Za to imamo danes vsaj en nedvomen dokaz v naglem usihanju tistega kmeĉkega sloja, na katerem je doslej slovensko krŕĉanstvo slonelo, saj se je samo v zadnjem ĉetrtstoletju ta sloj skrĉil od 50% do 20% celokupnega prebivalstva Slovenije. Iztrgan iz oklepa tradicije, plen urbani-

zacije in industrializacije, potopljen v potroŕniŕsko-tehnoloŕko gluhotu se slovenski ĉlovek bliŕa tisti mejni ĉrti vrednostnega nihilizma, kjer bo krŕĉanstvo moglo obstajati samo ŕe kot zaveŕtna izbira, in sicer kot izbira proti toku, od ideoloŕkega do bivanjskega. Zmagovati v areni tega sveta je nehala biti krŕĉanska perspektiva, ĉe ŕe je bila kdajkoli krŕĉanska. To se pravi, da bo slovenski kristjan nosilec krŕĉanske prisotnosti v svojem narodu samo v toliko, kolikor bo svoje krŕĉanstvo ŕivel, z vsem rizikom oseb-nega priĉevanja. Ali z drugo besedo: kolikor bo njegovo misel in akcijo obvladovalo prvenstvo duhovnega, tista »**primauté du spirituel**«, s katero je tako nedoseŕno zaznamoval svojo osebno in kulturno usodo veliki nedavno umrli Jacques Maritain.

Morda ta trenutek sredi nevtralnega Rima ni najmanj neprikladen za vpraŕanje: je to prvenstvo duhovnega obvladovalo ideologijo tistih mladih katoliŕskih organizaciji, ki so 1941 sprte med sabo doĉakale na Slovenskem drugo svetovno vojno? Kljub mnogim nadvse vrednim ljudem, ki so bili tam, je, mislim, danes moŕen kakŕen dvom. Dvom, na primer, ali se ideologija straŕarjev ni dala zapeljovati sireni volje po oblasti. Dvom, na primer, ali se bolj poduhovljena ideologija mladcev ni dala na drugi strani zapeljovati kultu organizacijske uspeŕnosti. Dvom, na primer, ali se ideologija krŕĉanskih socialistov ni dala zapeljovati precenjevanju socioloŕkega, ko kristjan doloĉene druŕbene palingeneze ne more priĉakovati pred jutrom sodnega dne.

Danes slovenski kristjan, previdnostno izloĉen od vseh vzvodov politiĉne in ekonomske moĉi, kulturno najveĉ toleranten, odrinjen ne glede na njegovo duhovno ŕirino pod poniŕevalni skupni imenovalec klerikalca, se pravi socioloŕsko povsem razbremenjen v svoji veri, je v stanju, da se laŕje, tako rekoĉ z neskajljenim pogledom ovede bistvene nadnaravnosti svoje krŕĉanske izbire.

Danes vsekakor ve, da ga ta izbira zavezuje za neko temeljno spoŕtljivost — **rationale obsequium** — do magisterija in do hierarhije Cerkve. Ta spoŕtljivost ne izvira iz nekega ozkoŕmnega visenja na kurijalni ĉrki, na tisti ĉrki, ki ni nikoli prevajala niti enega od sedmerih darov Sv. Duha, na Slovenskem prav tako kakor drugje. Ta spoŕtljivost izvira, ĉe ne vsaj iz prepriĉanja, da skoĉiti iz Petrove barke pomeni skoĉiti v temo, iz ljubezni do Cerkve v njeni boŕji ljubeznivosti onkraj oseb in struktur. V tej zvezi ni primernejŕe citirati nikogar drugega kakor samega Janeza XXIII.: »Od Cerkve bomo imeli toliko, kolikor bomo Cerkve ljubili.« Zakaj to ni toliko ljubezen do veĉ ali manj ĉloveŕsko, z drugo besedo mizerno pogojene nadstavbe, kolikor do boŕjega Duha, ki se je hotel v njej naseliti.

V isti meri krščanska izbira zavezuje proti tistemu žalostnemu farizejstvu, ki omogoča nastopati z eno moralo do Boga, z drugo pa do sočloveka. Etična integriteta na vseh ravneh, od denarja do spolnosti, je danes za kristjana aksiom, če je sploh kdaj bil. Gre za tisto človeško korektnost, etično gosposkost, poklicno solidnost, osebno dostopnost, ki izsiljuje tudi od nevernega minimalno priznanje, da je kristjan to, kar se reče poštenjak. Da je krščanstvo zmožno proizvajati takšne ljudi tudi na slovenski gredici, dokazujejo na primer — da se omejim na našo sočasnost — svetli liki dr. Leonida Pitamica, dr. Franceta Steleta ali — kar je širšemu krogu pokazala nedavno izšla avtobiografija — prof. Ivana Dolenca. Ob takšni elitni ravni postaja določen stil, ki se ponaša s krščanskim emblemom, žalostno anahronističen: na primer kakšen glas, ki je skušal skaliti tudi ta dan, ki ne more ne biti prazničen za vsakega Slovenca, ki mu je pripadnost krščanstvu kaj več kot politikantska pretveza.

Toda kristjana v slovenskem prostoru zavezuje še specifika, ki je lastna malemu narodu, ki iz svojega tisočletnega hlapčevanja ni mogel dozoreti v več kot zakompleksano, preplašeno in labilno narodno zavest. Narodna zavest pri Slovencih je namreč ostala takšna do danes. Kristjan bo v tem primeru v svoji izbiri absoluten in v svoji zvestobi nepodkupljiv. Ne morda zato, ker bi bilo narodno čustvo samo na sebi danes, sredi divjanja nacionalizmov, vredno posebnega poveljevanja. Nasprotno, kristjanu, sinu velikega naroda, se bo zdelo danes vredneje svoj patriotizem krotiti v smer čim večje nadnarodne odprtosti in vsečloveške univerzalnosti. Toda če gre za mednarodno neobstoje, biološko izkrvavel in kulturno neupoštevani narod, je stvar drugačna. Ne glede na naravni zakonik kristjana v tem primeru jasno obvezuje sama ideologija učlovečene Besede. Ta je svoj prvi blagor naklonila ubogim, ta je razglasila kraljestvo najprej za male, še več, samo sebe je poistovetila z najmanjšim med svojimi človeškimi brati. Pomislimo zdaj na še trajajoči genocid na Koroškem, na še trajajočo asimilacijo v loku od Trbiža do Trsta, na hitro utapljanje skoraj 100.000 slovenskih socialističnih emigrantov na evropskem zahodu: ali ni zvestoba temu slovenskemu bratu zvestoba ponižanemu in razžaljenemu, manjvrednemu in odrinjenemu, torej samemu Sinu človekovemu, trpečemu med nami, kakor sicer skrivnostno trpi med bolnimi, tlačenimi, stiskanimi?

Zvestoba lastnemu narodu je za slovenskega kristjana več kot civilni imperativ: ta zvestoba prerašča v žlahtnost evangeljske kategorije.

In ki zato izključuje vsakršen manjvrednostni kompleks, vsako zagrenjenost, vsakršno zavist do večjih, ki sedijo ob obloženi mizi zgodovine. Za kristjana je ta zvestoba ponižno, hva-

ležno in celo radostno sprejetje neke bivanjske danosti, ki mu je bila po transmisiji zgodovine izročena iz samih božjih rok. In kdo more reči, da določena evangeljska beseda ne meri tudi na neugledno delo v malem slovenskem vinogradu: »Prav, dobri in zvesti služabnik, v malem si bil zvest, čez veliko te bom postavil.« (Mat. 25, 4-23)

Slovenskemu kristjanu bo torej vera njegovo narodno zavest samo potrjevala z nadčasovno razsežnostjo. Obenem pa jo bo v svoji katoliški vesoljnosti varovala pred ozkosrčnim samozapiranjem, pred folklorno zatohlostjo in kulturno provincialnostjo. Krščanstvo torej ostaja za Slovenca alternativa ne samo neke nazorske, ampak tudi kulturne univerzalnosti, in to posebej v času, ko se zdi, da razvrednotenje vsakršnega kriterija, od etičnega do literarnega, peha slovensko kulturo navzdol v novo folklorizacijo. Če se bo ta proces nadaljeval, bo krščanstvo ostalo tudi alternativa Evrope, alternativa vrednote, alternativa kvalitete.

V okviru teh parametrov, ki mislim, da niso izfantazirani iz zraka, ampak ki se dajo podpreti z dejstvi in s številkami, se profilira v svojem pomenu tudi nova slovenska hiša v Rimu.

Po kakšni nevelikodušni oceni bo to samo slovenski hotel v Rimu. Na to bi odgovoril, da je slovenski hlapec Jernej še preveč reven, da se ne bi razveselil ne samo vsakega novega slovenskega hotela, ampak tudi vsake nove župnijske dvorane, vsake nove slovenske oštarije, kjerkoli že se zgradi zunaj naših meja. Prostora pač, kamor ta polizgubljeni slovenski Jernej po slovensko telefonira, kjer lahko po slovensko jé in spi. Slovenik bi bil pridobitev za nas, tudi ko bi bil samo novo ognjišče slovenske družabnosti v času, ko je družabnost med nami izgini-la, ko se slovenski človek čedalje bolj zapira vase, ko je slovenska kultura postala eno samo šotorišče slonokoščenih kolib brez človeškega in kulturnega pretoka, v razcvetu solipsističnih čudaštev. Slovenik bi bil pridobitev za nas že kot turistični objekt, in to ne ravno v Rimu.

Toda njegova namembnost je manj hotelska. Slovenik naj daje slovenski krov, slovensko ozračje, slovensko knjižnico mladim slovenskim duhovnikom, ki se bodo tu v Večnem mestu z nadaljevanjem svojih študij vzgajali v slovensko svečeniško elito. Danes je v Rimu nič manj kot 108 cerkvenih narodnih zavodov. In če so tu zastopani Armenci in Abesinci, Filipinci in Litvanci, Mehikanci in Ukrajinci, Madžari in Hrvati, more danes Slovenec ugovarjati ustanovitvi Slovenika samo iz nacionalnega mazohizma. Takšna slovenska prisotnost v metropoli krščanstva more biti le eno od znamenj naše zgodovinske doraslosti.

Gheto: tudi ta ljubeznivost je bila servirana za ta dan: da bo namreč Slovenik zapiral, namesto, da bi odpiral v mednarodno družbo in v

mednarodne stike. Ko da njegovemu gojencu ne bo takšnih možnosti na ostajanje na vseh mogočih ravneh, od univerze do vseh tistih kanalov, ki jih Rim nudi predvsem cerkveniku. Ko da slovenski človek danes, ko tujost preplavlja njegov pravopis, njegovo pokrajino in njegovo psiho, bolj potrebuje novega svetovljanskega loščila kakor utrditev v lastni majavi identiteti, v lastnem razmajanem čustvenem in kulturnem sidrišču. Zakaj aksiom je tudi, da pri slovenskem intelektualcu tudi krščanstvo ne bo avtentično, če ne bo slonelo na osnovi neke zdrave narodne osveščenosti. Milost predpostavlja naravo tudi v tem. Zamejsko okolje nam

Kako naj rečem ti

Kako naj rečem ti
— vse je tako kot prej —
čeprav dan dnevu je enak,
ko ur seštevek neizpremenjen
molče hiti v neskončno morje.

Kako naj rečem ti
da si mi drag.
Ne znam in je odveč beseda vsaka.
Vse je tako kot prej.

Kako naj rečem ti,
da vse jasneje
se riše vame tvoj obraz,
da z njim odkrivam svojega poteze.

Kako naj rečem ti,
da to pomlad
se želja v meni je zbudila,
da šla bi skupaj kot nekoč
zgubljeno pravljico iskat.
Vse je tako kot prej.

Molčim samo.
Odveč je tu beseda vsaka.
A vse jasneje
se riše vame tvoj obraz.

Marička Šušteršič

nudi izkustveno potrditev za to: ena mlačnost gre z roko v roko z drugo: versko polovičarstvo gre skupaj z narodnim polovičarstvom.

Je mogoče danes odvezati duhovnika od tega, kar je njegova slava v naši kulturni zgodovini, da je bil katalizator vseh tistih pobud, ki so naredile iz Slovencev narod? Na institucionalni ravni ga je vsekakor odvezala zgodovina, vsaj v matični Sloveniji. Toda eno je jasno: slovenstvo je tako številčno kakor vplivno prekrhka entiteta sredi trenja današnjih zgodovinskih pra-

sil, da bi si moglo privoščiti luksuz, da se od-pove podpori, ki mu jo lahko nudi slovenski duhovnik.

Prav tako si tega razkošja ne more privoščiti slovenska kultura. Če je kultura in ne slepota, si more samo želeči, da bo Slovenik še en pospeševalec tiste žlahtne tradicije, ki je dala slovenski kulturi Trubarja in Vodnika, Finžgarja in Izidorja Cankarja, Breznika in Šolarja.

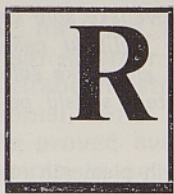
Jamstva neke nove duhovne kvalitete Rim sam na sebi seveda ne bo pomenil. Posebno, če upoštevamo, da se slovenska zavest v njem ne more znebiti občutka, da Rim slovenskega naroda ni hranil samo z resnico in milino Besede. Celo skušnjava bo utegnil biti za tistega, ki ne bo znal onkraj socioloških naličij in protokolskega dekorja prisluhniti vrelcu, ki se izbija izpod Petrove skale, v nenehni prisotnosti Duha. Še posebna skušnjava v tem novodobnem Rimu, plakatiranem s pornografijo in mrgolečem od prostitucije. Mogoče si bo treba pred potovanjem v Rim dati v prtljago še Pavlovo armaturo, meč vere in čelado zveličanja...

In vendar Rim ni bil za Slovence samo mesto mnogih visokih nerazumevanj in tudi neapostolskih gluhot. Bil je tudi mesto Hadriana II., ki je v daljni poltemi IX. stoletja z apostolskim navdušenjem — **Laudabunt Dominum omnes gentes** — dovolil svetemu Metodu uporabo slovenskega jezika v bogoslužju in pri tem označil za volkove — **lupi** — tiste, ki bi se tej anticipaciji II. Vatikana upirali. Rim je bil tudi mesto velikega Benedikta XV., ki je ob sami zori fašizma s prav tako apostolsko nedvoumnostjo izrekel svojo besedo v obrambo slovenskih in hrvaških duhovnikov v Julijski krajini, »ki jim je bilo mogoče očitati en sam samcat zločin — pravi dobesedno v svojem pismu tržaškemu škofu Angelu Bartolomasiju z dne 2. avgusta 1921 —, da so istega naroda in jezika kakor verniki, ki jim je jih izročila zakonita cerkvena oblast, in da te vernike ljubijo in branijo.« V to mesto so pod fašizmom prihajali slovenski intelektualci, da so drugemu velikemu prijatelju Slovencev, nadškofu Fogarju svetniškega spomina, prinašali všita v platnice knjig zaupna poročila o terorju nad slovenskimi ljudmi. In potem se je še enkrat zvrstil na papeškem prestolu človek, Janez XXIII., ki je v svojo okrožnico **Pacem in terris** vstavil odstavek o narodnih manjšinah, ki mu ga je ponudila slovenska roka.

Skratka, iz tega mesta so prihajale k nam tudi oživljajoče poslanice duha. In za vsakega, ki bo znal dojeti njegovo milostno razsežnost, bo Rim samo pridobitev: in med svoje slovenske brate se bo vrnil bogatejši za novo širino srca in uma, za novo veseljnost, za novo zvestobo.

Naj nam bo torej Slovenik nova žlahtna investicija za čas in za večnost!

Germinet, crescat, floreat!

VLOGA LAIKOV

Prve dni julija je imelo po Sloveniji devetinpetdeset fantov novo mašo. Primorsko zamejstvo je tudi letos, kot že vrsto let, ostalo brez tega praznika vere in življenja. Nima smisla obnavljati polemik o vzrokih za ta položaj. Vzrokih, ki so lahko silno zapleteni ali pa pretresljivo preprosti.

Vendar se vzbujajo ob tem vprašanju mnoge misli, npr. o potrebnosti slovenskih župnij v mestu Trstu, predvsem pa o vlogi laikov med nami. Popolnoma drži ugotovitev, da običajno nihče nima toliko priložnosti, da dela dobro, kot duhovnik. To zaradi nedvomnega idealizma, ki ga je privedel v ta poklic, zaradi izobrazbe, zaradi službe kot talca, zaradi mesta v skupnosti in spoštovanja, ki ju kljub razkristjanjenju še vedno ima duhovnik. Vendar je tudi sodelovanje laikov potrebno za rast Cerkve. Ne gre za kakočasno rešitev v stiski, za lahkotno zakrivanje problema pomanjkanja duhovnikov. Gre za potrebo današnjega življenja in današnje družbe. Za potrebo, ki ni v

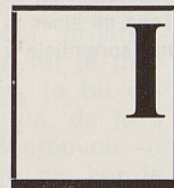
nujni zvezi s številnostjo dušnih pastirjev, a ki je v našem položaju tem vidnejša.

Kdor je bil pred dvajsetimi leti na prvih taborih tržaških skavtov, ve povedati, da so hodili takrat na taborjenja tudi po štirje duhovniki obenem. Eden je načeloval taboru, drugi se je posvetil kuhinji, skupno so vodili versko življenje itd. Ko so zrasli prvi skavtski rodovi in so bili starejši fantje pripravljeni, je polagoma prešlo vodenje vseh dejavnosti razen verske v njihove roke. In tako bi se moralo zgoditi v vsakem občestvu, ki skupno raste. Maloštevilne duhovnike je treba razbremeniti, da morejo najboljše sile posvetiti resnično duhovniškemu delu. Kar lahko brez večjih težav opravlja laik, naj opravlja laik. To je lahko verski tisk, prirejanje romanj, dobrodelna dejavnost, vodstvo in skrb za župnijske domove, prosvetno delo itd. Na vseh teh področjih se lahko razvije sodelovanje. Seveda ne brez tudi težkih vprašanj: tako delovanje v nekaterih okoljih edino še približa duhovnika ljudem; nevarnost je, da se stvar izrodi v nekakšno odrivanje duhovnikov; najteže pa je seveda najti take laike. Tu ne smemo čakati, da si jih poišče duhovnik sam, ki ima morda za sabo že slabe izkušnje. Tu se mora res pokazati prava volja laikov do sodelovanja — v življenjskem zgledu, v pripravljenosti na žrtve, ne le za delovanje, ki je pojmovano kot sobotni konjiček. V našem zamejskem življenju so vsa polja človeškega udejstvovanja važna: prosveta, kultura, politika, vzgoja, šport in drugo, a zavestno in odgovorno se je treba odločiti za to, kar je najnujnejše, in duhovno življenje gotovo spada k temu... Naloga zavednih laikov je, da se organizira učinkovita laiška služba bližnjemu na verskem področju.

ij

KAKO JE BILO PRI MATURI? KAM PO MATURI?

intervju

Razgovor zapisal M. B.

Prve julijske dni so se zvrstili na naših višjih zavednih zrelostni izpiti. Letos je bilo vseh maturantov iz Trsta in Gorice 91. Tudi letos so morali goriški dijaki prihajati na izpite v Trst, kar verjetno ni najprimernejše.

Matura je za vsakega dijaka važen mejnik. Važna pa ni samo za posameznika, ampak tudi za vso našo narodnostno skupnost v zamejstvu. Zato smo na prvi dan ustnih izpitov obiskali licej France Prešeren in postavili nekaj vprašanj maturantom Sonji Zupančič iz klasičnega liceja in Igu Radoviču iz znanstvenega liceja.

Kakšni so vajini prvi vtisi o pravkar opravljenem izpitu?

Sonja: Človek si o maturi ustvari določeno predstavo. Zdaj ko sem opravila ustni izpit, ugotavljam, da se stvar

vrši čisto drugače. Pri pismenih nalogah sem izbrala prvi naslov, tj. citat iz Croceja, ki v bistvu govori o spopadu med tradicijo in novimi težnjami. Ta naslov je bil zame edini kolikor toliko primeren. Zelo je bil zanimiv na primer naslov o Leopardiju, a ga je težko izpolniti v slovenščini. Sploh je ena glavnih hib naših matur ta, da naslovi ustrezajo italijanski miselnosti in kulturi, tako da Slovenec težko piše o njih. Kar pa zadeva ustne izpite, me je predvsem razočaralo, da nisem mogla v polni meri pokazati svoje pripravljenosti. Ko sem se ravno znašla v določenem vprašanju, je že padlo naslednje, tako da se nisem mogla vanj poglobiti.

Igo: Glede pismenih nalog lahko rečem, da so mi precej ustrezale. Izbral sem tretji naslov, ki se ga je da'lo navezati na slovenske medvojne razmere. Glede ustnih

izpitol bi poudaril razliko med običajnim spraševanjem v razredu in razgovorom s komisijo. Ta razgovor je bil površinski in splošen, tako da se kandidat, ki se je temeljito pripravil v določeni snovi, težko znajde. Sploh sem mnenja, da zrelostni izpiti v tej obliki ne morejo presoditi kandidatove pripravljenosti in zrelosti. Najbolje bi o tem sodili profesorji, ki poznajo dijaka iz večletnega poučevanja. Vsekakor pa je pri komisiji opaziti, da upošteva prejšnje uspehe.

Ob maturi, ki pomeni konec srednješolskega življenja, se človek rad ozre v preteklost. Ali vama je šola, ki sta jo pred leti izbrala, nudila kar sta od nje pričakovala? Vaju je mogoče v čem razočarala?

Sonja: Klasična gimnazija mi je sicer dala neki obširni pogled na kulturo, nekaj jezikovnih osnov itd. Vendar pa moram reči, da se nismo v nobeni snovi dodobra poglobili. Poleg tega bi pričakovali od šole, da bi nam nudila nekaj za življenje, ne samo za nadaljnji študij. Pri tem pa je veliko pomanjkljivosti. Vsakdo ve, da so učne metode zastarele, kar se je pokazalo tudi pri zrelostnih izpiti, ki so modernejše zasnovani: razgovor tudi o »nešolskih« vprašanjih, možnost različnih mnenj itd. Na vsak način pa sem zadovoljna, da sem obiskovala klasično. Tudi v ambientu na naši šoli sem se še kar dobro znašla.

Igo: Odkrito povedano: občutek imam, da mi šola ni dala ravno veliko. Prinesla pa je nekaj važnih spoznanj. Odprla mi je pogled na znanost, da se zavedam, kako je človeško znanje omejeno in kako je še tako majhna stvar čisto nov svet, poln zanimivosti, za spoznanje katerega ni dovolj nekaj učnih ur. V šoli sem se poleg tega naučil strpnosti. Strpnosti v tem smislu: skušati razumeti vsakega človeka, se vanj vživeti, dopuščati različna mnenja... Tega mi sicer ni dala šola kot taka, ampak izkušnje, ki so me spremljale v šolskem življenju.

Poleg splošno vzgojnih nalog imajo slovenske šole še neko posebno, narodnostno poslanstvo v življenju naše skupnosti. Bi nam kaj povedala o tem, ali slovenske šole vršijo to svoje poslanstvo, ali pa so v tem smislu pomanjkljive in zakaj?

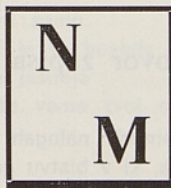
Sonja: Kar sem povedala že o naslovih pismenih nalog iz slovenščine, lahko razširimo skoraj na ves program. Na splošno drži, da so naše šole italijanske, čeprav v slovenskem učnem jeziku. To se pozna tako v programu kot pri učnih metodah. Seveda je potem odvisno od posameznih profesorjev, kako nam posredujejo snov. Čuti se npr. kontrast med formacijo in kulturno tradicijo različnih profesorjev: ta se je izoblikoval na predvojni ljubljanski slavistiki, ta v italijanskem Rimu... Želeti bi bilo, da bi sploh slovenske šole v Italiji uživale večjo samostojnost.

Igo: Pri profesorjih sem poleg šolskega znanja iskal odnos medsebojnega zaupanja in spoštovanja ter razumevanje za mladinske in sodobne probleme. Morem reči, da sem pri nekaterih profesorjih to tudi doživel in sem jim za to hvaležen. Nekateri profesorji pa so taka vprašanja enostavno obšli. Isto velja tudi za narodnostni problem Slovencev v Italiji. Vse odvisi od iniciative posameznega profesorja.

Za konec še kratek pogled v prihodnost. Ali mislite nadaljevati študij?

Sonja: Študirala bom arheologijo v Ljubljani. Arheologija odkriva človeku vedno nove skrivnosti o njegovi preteklosti, kar me od nekdaj privlačuje. Prebrala sem že več klasičnih arheoloških del: Schliemann, Winckelmann. Študirala bom v Ljubljani, ker je tam arheologija samostojna smer, medtem ko je v Trstu povezana z vrsto drugih izpitolov v sklopu klasične filologije.

Igo: Prihodnost je še meglena. Ker imam več zanimanj, se nisem še dokončno odločil za nadaljnji študij.

novela mladih

ABRAMI LUCIJA

Srečanje s Tomažem

Odprem eno oko in zagledam pred sabo blaženi Barbarin obraz: gotovo sanja o kaki mastni pečenki, saj se še v sanjah smehlja. Tiho poiščem zobno ščetko, milo in brisačo, in končno mi tudi uspe, da odpnem zadrگو na šotoru in skočim na svetlo. Bojim se, da bo pri umivalnikih zopet gneča. Tudi Metka in Klara sta že zbujeni: iz šotora se sliši njun smeh.

Ozrem se proti nebu: med visokimi vrhovi borov se sveti umito nedeljsko nebo, prav razveselim se ga, za danes se nam ni bati dežja in ne bo nam še treba izgrebsti jarkov krog šotora. Še bolj pa se razveselim, ko ugotovim, da ni vrste. Samo neka Tržačanka, naša soseda, pomiva posodo. Pogleda me debelo, ko ji voščim dobro jutro, in njeno začudenje razumem,

ko mi izjavi, da je že enajsta in čez. Pa saj se nam nikamor ne mudi! Kje je utesnjujoče civilizirano mestno življenje, kaj nam mar čas, časopisi, radio! Že nekaj tednov živimo svobodno, še preveč svobodno, skoro kakor pujski: jemo, spimo in se sončimo. Pa še kvartamo včasih, za sladolede.

Barbara se je obrnila na drugo stran; očitno ji je za vstajanje prezgodaj. Ropotam, da bi jo zbudila, ker ona ima v rokah vso kuhinjo; pa se mi le zasmili, poberem krema, brisačo in plošče in odlezem na plažo, čeprav želodec še terja svoje. Razumljivo, če človek večerja jogurt in solato. Na plaži ni skoraj nikogar: večina se je že pošteno opekla in se sedaj hladi v senci velikanskih borov. Ne vem, ali naj se opogumim in skočim v vodo. Presneto hladna je, kar me ravno ne pritegne, pa tudi bodice morskih ježkov me ne mikajo preveč — še večrajšnjih nisem pobrala iz podplatov. Legla spet ne bi: rame imam čisto opečene in trebuh je rdeč kot raženj. Tako sedem čisto k bregu, da lahko namakam noge v vodi. Morje pred mano je sinja negibnost. Že plavam, del njega sem, živim z njim in nič hudega se mi ne more zgoditi v njegovem objemu. Plavam ven, daleč, vedno dlje: kolikokrat se je mama jezila in me s plaže klicala nazaj, črno piko tam na obzorju.

Kar na lepem se spomnim Tomaža. Nisem ga marala, že ob prvem srečanju se mi je zameril. Lepo mirno in počasi sem plavala, prav kakor zdaj, uživala hladno božanje morskih valov in mislila na — nič. Pa je priplaval: »Znaste, da šaldo fajn plavaste, Tržačanka,« in me je potunkal. Ko sem vsa besna prikričala na dan, da še nikdar v svojem življenju nisem spregovorila besede šaldo, se mi je že rezal s pomoča. Užaljeno sem spet zaplavala svojo pot, in od takrat ga nisem več mogla. Kadar si nekaj vtepem v glavo, me ni lahko prepričati, da nimam prav. Tomaž mi je bil zoprni in pika. Še sama ne vem zakaj. Oziroma prav dobro vem. Stalno sva se pikala, in ker sem ponavadi najbolj strupena jaz, mi nikakor ni bilo pogodu, da sem našla nekoga, ki mi je bil kos. Še manj pa mi je dišalo, da sem morala tolikokrat pred njim obmolkiniti, ker si moj slavni dolgi jezik ni vedel pomoči.

Barbara mi z obrežja maha, predpasnik ima na sebi, to dobro kaže. Zaplavam proti obali. Na smeh mi gre, če se spomnim, kako sem ji nocoj na dolgo in široko skušala dopovedati, da sem se pravzaprav v svoji sodbi o Tomažu zmotila, in da bova lahko še prijatelja. Vedno sem imela prijatelje rajši od prijateljic: lahko jim zupaš, trdnejši, zvestejši so. Morda jih imam rajši že od takrat, ko me je neka mamina prijateljica okregala, ker sem se stalno potepala z nekim fantkom. Mislim, da mi je bilo pet let. Še zdaj vem, kako sem ji zamerila in kako sem odtlej še raje utekla mami na sosedov vrt, kjer

sem prijateljevi noni pomagala trebiti radič. Barbara me je nekaj časa poslušala — najbrž se je čutila kriva, ker sem jo ob pol dveh zalotila, ko je stikala za čokolado po shrambi. Verjetno pa moja pripoved ni bila bogve kako kratkočasna: »Razumeš, Barbara?« sem končala, in edino priznanje, ki sem ga doživela izpod sosedne odeje, izza not Slakovega valčka, je bil tako zategnjen »Jaaaa«, da mi pač ni preostalo drugega, kot da voščim lahko noč Barbari in Slakom in skušam zaspati. In to mi je tudi kaj kmalu uspelo.

Ugotovila sem, da so mi pustile najslabši stol, ker sem pač zadnja. Metka in Barbara sta pospravili že vse piškote, zato si namažem marmelado na kruh: Klara me mило pogleda iznad svojega jogurta, toda mar sem jaz kriva, da si je vbila v glavo, da je predebela? »A ja, veš, tisti, ki si se z njim vedno kregala, je prišel pozdravit, domov gre, na štop, verjetno je vse zapil. Si bosta vsaj nehala skakati v lase!«

Najbrž pogledam malo smešno — izgubljenno, — ker se Metka zasmije: »O, majko mило,« zdaj se je naučila še hrvaščine, »upam, da se nisi zatreskala v tisto pijanduro!« Na, zdaj pa imam. Celo poletje jih ne bom prepričala, da mi do Tomaža ni bilo nič. Kako da bi mi Tomaž ne mogel biti samo dober prijatelj! Moj prijatelj! Morda pa je res malo čudno, da sedaj govorim o prijateljstvu, ko pa sva si bila skozi v laseh. Vselej, kadar sem ga kaj vprašala, karkoli že, mi je odgovoril na moč prijazno, celo sumljivo prijazno, in v vsakem odgovoru sem čutila posmeh. Tomaž je bil cinik in to je razkazoval na vse mile viže. Vsemu se je posmehoval: življenju in ljubezni, zvestobi, prijateljstvu, umetnosti in vsakršni veri. In bil je pijanec. Če ga je imel malo pod kapo, je bil dostopnejši: nekoč sem ga celo zalotila, da je s pobožno spoštljivostjo govoril o Beethovnu — jaz sem kar zijala. Občudovala sem ga, ker je bil brihten, obenem pa me je bilo kar groza njegovega sarkazma. Bolje, da ne ponovim, kako se je nekoč izrazil o slovenski umetnosti na splošno in še posebej o Cankarju. Na smrt sem mu zamerila. Nerada se tudi spomnim, kako je zafrknil ubogo Klaro, ki se stalno razglaša za romantično dušo. Poslej z njim ni več spregovorila. Sinoči z njim najbrž ni bilo kaj v redu. Sedeli smo na obali, netili ogenj — čeprav je prepovedano, — pekli čevapčiče, poslušali kitaro in si pravili šale. Povečini smo sami stari znanci, vsako popoldne skupaj kvartamo in »odbojkarimo«, da žoga preskakuje od šotora do šotora in razdraženi sosedje brenčijo kot obadi. Bila je krasna noč. Jasno nebo, srebrna sinjina morja, lunin sij, divja obala in orjaški bori. Dovolj, da se me je prijel romantičnost. Sedla sem čisto k vodi — in si pri tem zmočila čevelj — gledala in razmišljala. Pa slišim poleg sebe: »Kako je vse to romantično, kajne?« Ponavadi

bi bila ob takih besedah vzklopela: zdaj pa se mi ne zljubi. Mirno gledam luči, ki mi mežikajo z morja, in mu odgovorim tako neprizadeto, da sama sebi čestitam. »Ti misliš, da si kdovekaj in kdovekdo, ker nisi neumen in ne slep, in veš, kakšen je svet in kakšni so ljudje. Misliš, da si dovolj močan, da lahko živiš brez iluzij, brez idealov. Misliš, da si polbog, ker vidiš, kako si drugi še delajo utvare, in uživaš, če jih lahko zafrkneš. Le smej se, saj vem, da mi boš rekel, da sem idealist, čenča, romantik. Morda sem res. Toda lahko je smejati se človeku, ki trpi, ki sanjari; teže bi mu bilo pomagati.«

Molk. Potem je začel govoriti, govoriti. Skoraj strah me je bilo njegovih besed, tako odkritih zlepa ne slišiš, in iz njegovih ust jih sploh nisem pričakovala. Naravnost od srca je govoril, morda bolj zase kot zame. »Tudi jaz sem nekoč hotel svet na glavo postaviti in ljudem pomagati in se boriti za "ideale". Kdaj je bilo? Morda pred nekaj meseci. Daleč je. Zdaj pa sem slab in truden, star. V nič več ne verjamem. Kako bi se zavzemal za kaj? Da bi bil ded še živ... drugače bi bilo. Sedela sva ob takih večerih pred hišo, se pogovarjala; ali pa molčala, trudna od košnje: in v tistem molku so se misli srečale, se prepoznavale. Kajti kdor skupaj dela, za skupne cilje... Ah, kaj bi tisto! Ded je bil star: za take je zima hud čas. Letošnja ga je pobrala. Rad sem ga imel. Odkar pomnim, sem živel pri starih starših. Mama je umrla v avtomobilski nesreči, oče ni imel zame časa; ko se je spet poročil in vzel Nemko, pa sem mu bil sploh odveč. Tako sem pasel in se pretepal, klatil hruške in jezil staro mamo, ki me je ob nedeljah pošiljala k maši, jaz pa sem ji raje

utekel k dedu v tiskarno. Začel sem sodelovati pri tamkajšnjem časopisu, in kako sem bil srečen, ko sem prvič zaslužil tistih nekaj denarcev kot kulturni referent. Natiho sem sanjal, da nekoč jaz vzamem list v roke, in odločneje spregovorim in pritegnem naše ljudi, ki pred Nemci stiskajo rep med noge kakor politični cucki. Kar na lepem pa so nam zaprli tiskarno: zakaj, se pravi, s kakšno pretvezo, še zdaj ne vem. Prosil sem za pomoč očeta, pa mi je odvrnil, da zakaj neki bi se človek spravljal v nesrečo, da si on kar tako ne more zapraviti prestiža, in da je bil tako in tako tisti naš časopis samo igrača. Obrnil sem se na odvetnika, nekaj je menjal, potem je le obljubil, da se bo pozanimal; ko sem se nekega večera vračal domov, so skočili name iz teme in me premlatili. Še zdaj niso odkrili krivcev. Od tistega večera se me sovaščani ogibajo, kot da sem garjav. Imajo pač družino, otroke, pa seveda batin nihče ne mara. Bogve če ni tudi zaradi tega, deda minila volja do življenja. Dogorel je kot sveča. In ko njega ni bilo več, kaj naj bi vendar tam iskal? Oče je prišel pome, in sem šel. Zdaj študiram pravo, stari mi obljublja svojo pisarno, kaj vem, morda ga je zapekla vest. Iz mene hoče napraviti takega tepca kot so moji polbratje, niti ene slovenske besede ne znajo, in sploh o ničemer nimajo pojma razen o osvajanju punc in smučanju. Jaz sem neroden slovenski kmet, bastard — niti Slovenec, niti Nemec, niti kmet, niti uglajen hinavski meščan. Bastard! Kako bi se človek ne zapil!«

In vstal je in šel. Rada bi mu rekla lepo besedo, a za take reči nisem bila nikdar. Gledala sem za njim, dokler ni utonil v senci košatih borov, in minila me je romantična zasanjenost.

JE NADIŽA ZARES KALNA?

Dopisnik »L'Osservatore della domenica« Antonino Fugardi je v 23., 24. in 25. številki tega tednika priobčil svoje vtise, ki jih je nabral po Beneški Sloveniji. Najprej govori o »lingua slava« in se ne dokoplje do spoznanja, da »slovansko« in »slovensko« ni eno in isto. »Slavo« in »sloveno« sta dva pojma, ki jih naši sosedje ne morejo ali pa ne marajo ločiti. Do hujše ignorance pa se dopisnik dokoplje, ko poroča: »...la parlata delle valli del Natisone non è la lingua slovena, ma un dialetto che si può collegare all'antico slavo con influenze russe e boeme...« Poročevalec se čudi, da se v tej ali oni župniji rabi tudi pri službi božji slovenščina, kar mu že diši po politiki, po vplivu z onstran meje, po renegatstvu.

Kar zadeva pogovorni jezik ljudstva, naj si poročevalec ogleda in preštudira nedavno izdani »Zgodovinsko-jezikovni in etnografski atlas Furlanije« - »Atlante storico-linguistico-etnografico friulano«. Potem bi mu priporočali še kakšno trezno znanstveno delo, da se ne bo več tako zviška spotikal ob govorico, ki je v rabi po Nadiških dolinah in hribih... Ta govorica prav nič ne kali studencev in pritokov Nadiže. Mirno življenje kalijo tisti, ki tem ljudem ne dajo šol v domačem jeziku, dela na domačih tleh in poznajo le obljube ob vsakokratnih volitvah. Obljube kalijo vode...

M. Š.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Florian Lipusch

Florian Lipusch se je rodil 1937 v Lobniku pri Železni Kapli v skromni družini. Oče je bil gozdni delavec, mati dninarica in je umrla v nemškem taborišču. Dovršil je podružnico nemške celovške gimnazije na Plešivcu (1958), stopil v bogoslovje, a ga je po štirih letih zapustil. Odšel je v Ljubljano, da bi študiral na univerzi, nato v Gradcu na pravo, leta 1966 pa je napravil učiteljski izpit. Najprej je učiteljeval v Remšeniku, od 1971 je v Lepeni pri Železni Kapli. Lipusch je odgovorni urednik koroške revije *Mladje* in v uredniškem svetu ljubljanske *Sodobnosti*.

Izdal je knjigo črtic *Črtice mimogrede* (Ljubljana 1964) in se podpisal Boro Kostanek (moje poročilo je v *Mladiki*, XIII., 1969, št. 1, str. 17). Oder *Mladje* je uprizoril njegova dramska poskusa *Oznanjenje brez odmeva* in *Mrtvo morje*. Leta 1972 je izšel v Mariboru njegov prvi roman *Zmote dijaka Tjaža* (164 strani); velik kos je izšel v *Mladju* (*Slačenje*, odlomki iz romana, Celovec 1970, št. 9-10, str. 44-89).

V romanu se pisatelj zaveda, da ga bodo »nekateri ideologi neizbežno dolžili, ker me bodo tako lažje obgrizli, sicer pa mi ne prihaja prvič na misel, da bo kdo pričujočo zgodbo mogel istovetiti z mojimi življenjepisnimi podatki«. Ne gre za »obgrizenje«, vendar je na prvi pogled očitno, da je Tjaž oblikoval po samem sebi, črpal je iz svoje mladosti, iz dijaških let in domačih razmer. Tjaž je siromašen kmečki fant: njegov oče je bil gozdni delavec in je fanta pri vzgajanju preteval, mati je bila dninarica, oba pa sta bila v nemškem taborišču. Fant je zadnje vojno preživel pri babici, dokler ni nenadoma umrla. Potem je nastopilo »mnogo hudega časa, natrpnega z lakoto, mrazom in mrtveci. Tjaž je nekako sebe in osamelo zakupno posestvo prebil skozi vse groze teden dni, oče se je vrnil, kriv in suh, vojna mu je gledala iz oči... z očetovo vrnitvijo in po sprštenenju matere se je za Tjažka začel čas izobrazbe, prvič mu je oče na svojih skrhanih plečih, s svojimi nekoč medvedjimi rokami nesel prtljago na postajo.«

Tako se je začelo Tjaževo življenje v katoliškem zavodu. Skoraj do mature je šlo vse v redu, čeprav je bil »razvojno zaostal«. Bil je eden izmed tistih, »pesti ni stiskal, ni grozil in ne terjal, če bi bil to storil, bi jih gotovo začelo prej brigati, tako pa je vzel, kar so dali, in dal, kar so vzeli, povsem zadovoljni so morali biti z njim, ni jim nalagal dela, ni jim bilo treba iskriti njegovega tele-

sa in uma, doraščal je, ne da bi bili imeli sitnosti z njim, doraščal tako rekoč na svoje stroške«. Edina njegova posebnost je bila, da je vsako stvar spraskal z nohti in nagajal sošolcem.

O počitnicah se je zapletel v ljubezensko razmerje z mežnarjevo hčerjo in zahajal k njej. Odslej se je v zavodu spremenil. Ponoči je uhajal iz zavoda k natakariči Nini, končno sta s pisateljem ponoči razžagala oltar v zavodski kapeli. Izključili so ga. Ves dan se je potikal po mestu, zašel v kavarno, proti jutru pa napravil samomor s tem, da je skočil skozi okno.

Tjaža spremlja pisatelj od otroških let do smrti. Prikaže ga v odlomkih, v samogovorih, dvogovorih, pripoveduje o njem, vendar pa njegov lik ni izklesan, avtor ni odprl, razvil in utemeljil njegove notranjosti, da bi videli njegovo rast, občutili njegove stiske, ki so ga pognale v samomor. Ta smrt ni prepričljiva, logičen zaključek njegovega mladega življenja. Tjaž je ves čas navaden fant, kot vsak mladostnik je nekoliko uporniški, objesten, vendar ne napravi nič izrednega, če odmislimo neutemeljeno praskanje in opustošenje oltarja. Tudi dan po izključitvi ne prinese v njegovo duševnost nič takega, kar bi ga gnalo v smrt. O očetovi trdi roki pisatelj samo poroča, ne dokaže pa posledic pretepanja.

Očitno je, da je služil pisatelju Tjaž samo za pretvezo, da je lahko udaril po katoliškem zavodu in mu nartil junakovo nasilno smrt. Marjan Dolgan pravi v kritiki v *Sodobnosti* o tem: »To pedagoško in ideološko nadvlado avtor temeljito in uspešno ironizira skozi celotno delo; eno takšnih mest je tudi povzetek zavodovega hišnega reda, ki ga je potrdilo samo škofijstvo.« (1973, str. 419) In dalje: »Seveda gre zraven še za simboličnost, ki se nenehno povezuje z ironijo, sarkazmom in satiro.«

V zavodu je po avtorjevem prikazovanju vse zgrešeno, od vodstva, hišnega reda, vzgoje do hrane, posode itd. Jutranja zavodska maša se mu zdi zgolj obredje in takole nadaljuje: »Kaj rada je šla po dečkih zehavica, gorečnost je bila obsojena na propad, ker so dečki postali zgolj njeno orodje, zgolj molzne krave, zgolj sredstvo, da je pobožnost mogla ostajati pobožnost, da so kreposti pokazale, da so kreposti, zgolj pogoj obstanka, kajti za življenje cerkve je potrebno verno ljudstvo, ki se pokori in uresničuje njene ukaze.« V tem duhu je prikazano vse življenje v zavodu.

Podoben zavod — Marijanišče v Ljubljani — je 1968 opisal Miško Kranjec v »povesti mlade rasti« *Svetlikanje jutra*. Tudi njega so po petih letih izključili, vendar je

opisal razmere nadrobno, iskreno, pošteno in prizadeto. Ko odhaja, pravi: »...za menoj ostaja staro, dobro Marijanišče, ki me je bilo nekoč sprejelo v svoje okrilje in mi nudilo prijetno, varno zavetje, ko sem se bil iztrgal iz našega močvirja. Zdaj zapuščam ta tihi dom, kjer sem se v njegovem varstvu začel vraščati v široki svet...« In ravija Knjiga 68, str. 454, dostavlja: »In to pričevanje ni samo sugestivno zaradi doživljajske pristnosti in avtentičnega biografskega gradiva, temveč je tudi dragoceno zaradi objektivnosti in prizadevanj, da bi bil pravičen razsojvalec tudi tam, kjer je bil čustveno najbolj občutljiv in dovzeten. Tak oseben in iskren obračun pa je dejanje, ki ga za življenjski jubilej zmore le močna in avtonomna ustvarjalna osebnost.«

Skoda, da se ni znal Lipusch dvigniti na podobno objektivno raven in prikazati življenja v celoti. Tjaž bi bil zaživel v drugačnih dimenzijah, saj bi bil moral trčiti na vprašanja narodnega manjšinca, postal bi bil lahko preznati tip koroške mladine. Koroške razmere pisatelj le mimogrede omenja, predvsem napada politično vodstvo, češ da se je že »rojevala sla po nasprotnih si, ne različnih si taborih, čeprav je vsem pretila enotnost uničenja, ni to nič delo, še naprej so se cepili v drobnejakirstvu, razpaslo se je pravo drobižarstvo«.

Oblikovno je delo napisano v avantgardističnem slogu: deset poglavij, polna dolgih stavčnih period, brez enega samega odstavka. Stavki so dolgi tudi po eno stran, zapleteni, misli se prepletajo druga v drugo in tudi druga proti drugi, da je roman težko čitljiv. Poglavja ne spremljajo Tjaža po njegovi življenjski poti, ampak ga odkrivajo po kosih, s poseganjem v preteklost. Pisatelj pripoveduje v tretji osebi, včasih ogovarja Tjaža v drugi osebi, potem se spremeni v osebnega udeleženca in praskoči in prvo osebo, dalje je kronist »poročevalskega urada«, enkrat prepusti besedo natararici, drugič ravnateljstvu zavoda. V tem pogledu je delo zelo pisano, a tudi jezik je živ, sodoben, zabeljen z nekaj robotimi izrazi.

(Glej tudi mojo oceno v *Literarnih vajah*, 1972, XXIV. letnik, št. 2, str. 60-61.)

Valentin Polanšek

Valentin Polanšek, učitelj na Obirskem, je izdal leta 1963 prvo pesniško zbirko 60 pesmi *Grape in sence* (ocene v Mladiki, 1968, št. 9, str. 163). Leta 1971 je izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani druga zbirka z naslovom *Karantanske*. Tako je že z naslovom poudaril, kje zajema navdih in o čem poje.

V zbirki je 38 pesmi in so razdeljene v tri cikle. V prvem — Solze in vino — razmišlja o sebi in sočloveku in je prepojen z optimizmom, češ da »v našem srcu / vedno znova / upanje tli«. V poletni vročini bi se dal zakopati »v kup zrelih češenj / in sanjal / o najlepšem dekletu«. Vsi upi so mladi in ne ve, koliko »dimenzij ima radost«. Spomladi si obeta najlepšo bodočnost in znova odkriva »soradost pri ljudeh«. Vedno iščemo »neodkrito zvezdo stalnico / upanja, upanja, / ki se ne stara«. Ko odpadajo listi, »je človek prepuščen / tihim razmišljanjem / o sebi«. Poseka s samotnim drevesom »je podoba

človeka, / ki z drhtečim telesom / svoje sosede pospremil je h grobu / in zdaj sam... ob robu / kot borovec drgeče / in gleda v nebo«. Pozabimo na naše reve in »verujmo v dober čas«! Prijetna in živa je pesem Solze in vino: »Ko se je dečva rodila, / so botri pri krstu vino pili / in starši od sreče solze točili. / Ko se je dečva možila, / so svatje peli in vino pili / in sorodniki v slovo solze točili. / Ko so dečvo pokopali, / so vsi prizadeto molčali, / namesto da bi vino pili, / so vsi solze točili«.

Drugi cikel ima naslov Karantanske in obsega devet pesmi brez naslovov. V njih je zajeta tragika Koroške v njeni bridki sedanosti. »Oče je doslužil zadnja dva cesarja / v laškem ujetništvu,« sin se je boril v domačih gozdovih proti kljukastemu križu in je padel kot narodni heroj, »vnuk ne mara biti vojak, / da bi se boril / proti ljudem, / ki hočejo mir.« Okrog nas narašča »tuje kričanje«, vendar pa »srce slovensko tukaj še bije«. Sin je odšel v svet za boljšim kruhom, a se je mrtev vrnil. Na vencih so tuje besede: »Samo žebrajo še po domače, / ker nihče ne zna drugače.« Pri graditvi elektrarne na Dravi so »domače kraje, / z domačimi imeni, / pod jez pokopali«. Razprodajamo rodno grudo in »ponarejamo naša imena / s tujo pisavo in nepristnim naglasom, / kot bi se hoteli / črnci kot očitni renegati / poskriti med belce«. Se na pokopališčih »zginevajo napisi iz roda v rod«. Koroška je »zvodnela dežela«. Včasih je sanjal o domu in vrtu, zdaj vse to ima, »pa se bojim dedičev«. Ostala je le »pesem, / ki je v njej živel pogan, / ki je ni zapustil tlačan, / ki jo ima Korotan še današnji dan«. In to pesem žalosti in veselja, upanja in spodbujanja goji tudi Polanšek.

V tretjem ciklu — Več veseljih... — poje Polanšek o Vietnamu, o rokah, ki so v otroški dobi prosile, potem garale, streljale, skrbele, v starosti pa se usločile; o čakanju na pokojnino, o sezonski zaposlitvi zakebar v gostinstvu, kjer »marsikatero deklo / v sezoni zabaranta srce«; o skromni podpori brezposelnim, o praznovanju prvega maja in podobnem. Zaključek vse zbirke pa je ugotovitev, da nam je treba več veseljih glasov, več veseljih obrazov in več veseljih kretenj, »da prestopimo v bodočnost / boljših ljudi«.

Na splošno je zbirka sveža in topla, ni vsiljivo narodno budniška, ne zvrta krivde za težke koroške razmere na druge in tudi ne na sorojake, ampak jih skuša dvigniti, jim vliti poguma in upanja v boljše čase. Kar 14 pesmi zaključuje s klicajem in to kaže na nekak spodbudni ton. Jezik je preprost, naraven, z rahlo koroško primesjo, primere in metafore so zajete iz vidnega sveta, največkrat iz lepote koroške zemlje. Polanšek ne išče samoniklih izrazov, ampak poje v realističnem slogu, da ga morejo razumeti rojaki, katerim je knjiga namenjena. Verzi se prelivajo v prosti obliki in navadno brez kitic, vendar pa mu rada zazveni tu pa tam rima. Pri nekaterih se oglašča v podtonu ljudska pesem. Vse pesmi niso na enaki umetniški višini, nekatere prehajajo v prozo.

Mitja Mejak je napisal na ovitku spremno besedo in poudarja, da so »v tej zbirki široko veljavna doživetja sodobnega sveta, seveda s posebnim poudarkom na tem, kako se ta doživetja reflektirajo v našem koroškem človeku. Najbrž je ravno zaradi te povezanosti z domačijo v liriki Valentina Polanška tako malo izumetničenosti in

snobistične naveličanosti in tako mnogo naravnosti in možato čutečega vitalizma.«

Polanšek, Hartmanova in mlajši Kokot v živo občutijo in podajajo koroško problematiko in jo pojejo v prestresljivih, doživetih verzih, razumljivih vsem. V tem je njihov pomen in vrednost. Sliko na naslovni strani (knežji kamen) je izdelal rojak Gustav Janusch, slikar in pesnik.

Milka Hartman

Milka Hartmanova je najstarejša živeča koroška pesnica (rodila se je 1902 v Libučah in je upokojena gospodinjska učiteljica), a tudi najbolj delavna. Za njen petdesetletni življenjski jubilej ji je izdala celovška Mohorjeva družba zbirko 80 pesmi *Moje grede* (1952) (glej moje poročilo v Mladiki 1968, št. 9, str. 162-163).

Za njeno 70-letnico je dr. Franc Vrbinc izbral in uredil drugo zbirko *Lipov cvet*, ki je prav tako izšla pri celovški Mohorjevi družbi (1972). Uvod ji je napisal Lovro Kaselj. V knjigi je 112 pesmi, ki so nastale v zadnjih dvajsetih letih. Tako predstavljata obe zbirki zreli sad njenega življenjskega dela. Pesmi v Lipovem cvetu so razvrščene po mesecih in letnih časih, vsebinsko in izpovedno pa se prepletajo in segajo od himne in molitve do razmišljanja o življenju in smrti, od ljubezenskega hrepenenja do trpkega razočaranja, od lepote koroške zemlje do skrbi za njeno sedanost in prihodnost.

Hartmanova je izrazita koroška domovinska pesnica in to poudarja tudi sama v pesmi *Piščal*, kjer pravi, da ji je dal Gospod glinasto piščal »in zdaj poje ta piščal / pesmi teh domačih tal«. Stvarnika prosí, naj ji vrne ogenj srca in ji vžge življenja belo svečo, da »gorela bom za drage / in še drugim ognja dam«. Že marca oživi čudovita koroška zemlja, ki jo zna Hartmanova zajeti v vseh letnih časih in v vseh barvah: »Nežno je pobožal naše polje južni veter, / kakor če bi fantič svoji dragi dahnil v lica. / Zarjo na zapadu je zapalil sveti Peter; / rožnato ugaša. Plaho spušča se meglica / v to pojemajočo ji zardeost kot tančica. / Kaj ni ta večer kot deklica, ko ji ročica / za slovo počiva v fantovi desnici / in v oko pa zadržana sili ji solzica?« Svoje rojake poziva: »Brat moj, rodne zemlje ne prodajaj, / ne teptaj mi njenega srca zaklada; / zemlje in prababic govorice ne izdajaj, / da ne boš — kot Judež — kriv ti njenega propada!« Zemlja očetov je sveta, v njeni žili »naroda je sila / z žulji in krvjo zapisana«. V novi pomladi se razbohotijo v njenem srcu nove pesmi, »da jih bratom dam na trdo pot«. Njena pesem dviga rojake k zvestobi in svetlim vzorom: »O, dvigni se, naš duh slovenji, / da zadoni res spev ognjeni, / ki vse vasi nam prerodi / in polmrličje obudi!« Zelenega Jurija prosí, naj »speče brate prebudi: / Brez ljubezni, sloge, boja / in brez križev zmage ni«. Kljub mračnim razmeram pa je optimistična in vzklika: »Na Koroškemu mi smo mladi / ...mi že znamo vsekdar trdno stati.« V koroško zemljo je vsejana materina beseda, ki bo rodila »rast, silo naroda«. Tudi ona je v brazde sejala pesmi srca, »da bodo oračem, sejavcem zorele / in hvalnice pele dobrotam neba«. Koroška domovina je »vsa podobna cvetu«. Ob ljudskem štetju so

odšteli »šleve, nagnite bilke, pleve«, toda »mi smo le priče / besede, krvi in življenja / dedov pradeda« in »naša je zemlja ob Zilji in Dravi«.

Ce je jedro knjige koroška bolečina, pa je veliko pesmi osebnih izpovedi. Tudi njena dekliška duša je snjajala in hrepenela po junaku, ki »naj bi bil fant moj dragi«. Srečala je fanta, odšel je, »sem smehljaj odnesla, a v očeh rosico«. Izbral si je drugo, vendar mu odpušča, češ: »Mlad si, lep je njen obraz; / dragi moj, prepričan bodi: / kmalu zveneta — kot jaz.« Bolečine je niso strle kakor steklo, ampak je zazvenela kakor bron. Odpoveda se bo osebni sreči, »vse rodne brate bom ljubila«. Lipov cvet ji oznanja rajске grede, ob njem je spet mlada, »v meni vse je prepojeno z medom«. Teži jo starost: »Kakor jerbas sem, ki čaka, / da nesó ga iz dneva v noč«, toda njen jerbas ne bo prazen, »v njem so zbrane vse kreposti, / dobra dela, trud in boj.«

Ob teh pa so posejane pesmi, ki pojejo o koroških poljih, o oranju, žetvi, košnji, znamenju v gozdu, spominja se grobov matere, očeta, mladega vojaka, ljudi, ki odhajajo v tujino, padlih v vojni, poje o koroških običajih, moli, premišljuje, uči, v adventu upa, o božiču je srečna.

Zbirka je vsebinsko zelo bogata in zajema vso koroško zemljo, njene ljudi in njihove probleme, pesnično veselje in žalost. Njen koroški vsakdan ni mračen, pesmističen, saj je ves prepleten z lepoto narave (kakih 15 pesmi opeva pomlad, skoraj prav toliko polja), z vero in upanjem, da bodo nastopili za njene rojake lepši časi, zato jih tako spodbuja, naj ostanejo zvesti zemlji. Ta njena skrb jo včasih zapelje v izrazito poučne pesmi, drugič sledi Gregorčičevi didaktičnosti.

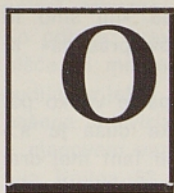
Hartmanova se je učila pri ljudski pesmi, pri Gregorčiču in Stritarju, tu pa tam spominja na Župančiča in Murna. Ker poje za ljudstvo, je preprosta in razumljiva, ima pa tudi izrazito osebno noto. Nekatere prireme, posebno iz narave, so samonikle, npr.: »Večer pripilul je plaho kakor vzdih v samoti, / se trudno usedel je na rob ob končni poti, / ki je prepletala vse ure, v noč hiteče... večer, kot bi bila jaz tvoja vdana žena... Kot blagoslov neba so rož in trav vonjave... V meglic koprene vtikane so marjetice ihtele... Oblak se niža kot duhovna mora... Občutje je prepredla mi strahotna mreža, / iz blodenj tkana, ki boleče zbada / kot v sámobranu ostre igle ježa... V rokah zibljem zdaj brezdelje... Kakor jerbas sem... Narava rakev kuje...«

Jezik je realističen, pesniško izbran, prepleten s koroškimi izrazi, v nekaj pesmih uporablja celo apostrof. Oblika je svobodna, stalno uporablja kitice in rimo. Osemkrat rabi sonetno obliko, ki pa ni klasična. Odlikujejo se po melodioznosti, zato so jih več uglasbili.

Pesmi Hartmanove ne spadajo v vrh slovenske poezije, a so tople in prepričljive, iz njih zveni koroška bolečina.

Komisija literarne nagrade VSTAJENJE v Trstu ji je podelila za Lipov cvet nagrado VSTAJENJE za leto 1972. Svojo odločitev je utemeljila predvsem z njeno ljubeznijo in zvestobo slovenski besedi in koroški zemlji, z njenim optimizmom, z njeno primernostjo čustvovanju koroških rojakov, ker so mnoge njene pesmi uglasbene in že ponarodele.

(Dalje)

Ivan Dolenc: Moja rast

Letos je izšla pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu knjiga Ivana Dolenca *Moja rast*. Uredil jo je, ji napisal uvod in opombe dr. Tine Debeljak.

Ivan Dolenc se je rodil 1884 v Sopotnici pri Škofji Loki, dovršil gimnazijo v Kranju, slovenščino in klasične jezike na dunajski univerzi in se posvetil profesorskemu poklicu. Poučeval je v Ljubljani in Mostarju, bil je stenograf zadnjega zasedanja avstrijskega parlamenta na Dunaju, nato stenograf prve slovenske vlade v Ljubljani in več let v beograjski skupščini. Leta 1935 je postal prosvetni inšpektor pri banski upravi v Ljubljani, leta 1937 ravnatelj učiteljskega v Ljubljani, od 1938 do 1939 je bil poslanec za škofjeloški okraj, nato ravnatelj gimnazije v Novem mestu. Tu je doživel italijansko vlado, šest tednov partizanskega medvladja, nemško zasedbo in nastop nove Jugoslavije. Dne 10. maja 1945 so ga zaprli, ga obsodili na pet let ječe, nato mu skrčili kazni na dve leti, 9. septembra 1946 pa so ga izpustili. Vrnil se je na rodni dom k bratu, »brez službe, brez pokojnine, brez premoženja, brez volivne pravice«. Po dveh tožbah so mu priznali skromno pokojnino in z njo in z delom na bratovem posestvu je živel do 87. leta starosti, ko je 12. februarja 1971 umrl.

To je zunanji okvir Dolenčevega življenja, ki samo po sebi ni bilo nič izrednega, vendar se je Dolencu zdelo primerno, da ga opiše in dokaže bravec s svojim življenjem, ki je bilo lepo, a tudi težko, kako je vse prav, kar se v življenju človeku zgodi. Vse trpljenje mu namreč pomaga doživeti Boga in vse tiste večnostne vrednote ob njem, ki so sreča za posameznika in za narod. V epilogu je zapisal: »Še to in ono bi lahko napisal, kar bi pokazalo, da je življenje drama, napisana po natančno izdelanem načrtu, v katerem ni nobene slučajnosti.« In dalje: »Vsak izmed nas nosi svoj križ, nobeno olepševanje ne spravi tega dejstva s sveta. Tudi 'novi red' ne bo križa odpravil. Meni so najtežji križi naložili prav tisti, ki so na vsa usta trobili, da bodo prinesli lepše čase. Toda če križ voljno zgrabimo, nam postane lahek, ker ga nam pomaga nositi Tisti, ki je izrekel resnične besede, da je njegov jarem sladak in njegovo breme lahko.«

Pisatelju je šlo vse življenje za to, da bi se izpopolnjeval, da bi postal dober človek. Že v gimnaziji si je izbral za življenjsko geslo: »Če pride nadte trpljenje, tiho postoj in vprašaj, kaj hoče od tebe. Saj ga večna dobrota ne pošilja, da bi te mučila, ampak tvoje srce naj ponese proti nebu.« To vodilo mu je pomagalo v vseh težavah, predvsem v zadnjih, v ječah v povojni dobi. Ječo je tako vdano prenašal, da je bil vedno dobre volje, čemur so se čudili sojetniki in ječarji. Tako so ga spoštovali, da so z

njim vsak večer glasno molili, ko pa se je na nekem prevzgojnem sestanku odločno zavzel za vero, ga niso kaznovali, ampak so opustili protiverska predavanja. Kako globoko se je povzpел v popolnosti, pričajo naslednje besede: »Križ je odlikovanje! Tisti, ki sedaj po nedolžnem trpimo, smo nekako novo plemstvo Slovenije, ki nosi težo dneva tudi za druge. Bodimo tega vredni! Ne pomilujmo toliko sebe, kakor tiste, ki morebiti v nezakriveni zaslepljenosti igrajo nevhvalno in nečastno vlogo naših mučiteljev.«

Dolenčeva *Moja rast* je tako plemenita knjiga, da ji ne najdemo kmalu primera. Pisatelj je odkritosrčen do sebe in drugih, izčrpno je prikazal svoje javno in duhovno življenje, poustvaril pa je tudi razmere, v katerih je deloval. Prvi del je napisal v ječi, drugega doma v Sopotnici, rokopis pa je poslal pred desetimi leti v Argentino, naj ga po njegovi smrti izdajo, če morejo. Knjigo je lepo razložil dr. Tine Debeljak, z mecenskim darom pa so ji pomagali iziti Škofjeločani v zdomstvu, da so z njo proslavili tisočletnico Škofje Loke. Knjiga je primerno ilustrirana. Končam naj z besedami, ki jih je napisal avtorju, ko je prebral rokopis, dr. Jakob Šolar: »Rečem pa ti le: hvala ti za to pisanje in branje, prelep odih, tako plemenit, bodrilen, da si lepšega misliti ne bi mogel.«

Martin Jevnikar

V oceno smo prejeli...

Za letošnji tabor so izdali tržaški in goriški skavti in skavtinje zelo lepo in obširno pesmarico z naslovom SKAVTSKA PESEM. Pesmarica je sestavljena največ iz pesmi, ki jih skavti sami pojo, primerno ilustrirana tako, da vzbuja zanimanje. Prične se s Skavtsko pesmijo, za katero je napisal besedilo Stanko Janežič, uglasbil pa jo je Matija Tomc, potem pa se zvrste pesmi, kakor jih skavti na taboru ali pa sicer pojo. Zdi se, da je pesmarica izšla prav za letošnji tabor in bo zato prijetno služila na letošnjih počitnicah.

Za počitnice je tudi izšel JAMBOR, št. 8, letnik II. Videti je, da je tiskana beseda tista vez med ljudmi, ki utrjuje in veže. Še pri tako dobri organizaciji je premalo samo delati, člani morajo biti med seboj povezani; in to lahko naredi prav list. Poleg tistega splošnega čtiva, je v listu tudi več drobnih stvari, od organizacije pa do sklepov. Ne dvomimo, da je posebno za najmlajše Jambor dragocena vez.

UNIVERZA V LJUBLJANI je izdala zelo debelo knjigo z naslovom ZBORNIK ZNANSTVENIH RAZPRAV, posvečenih Maksu Šnuderlu, ki ga je napisal akad. dr. Lado Vavpetič in Viktorju Korošču, ki ga je napisal univ. prof. in akad. dr. Gorazd Kušej. V obeh člankih prikažeta pisca veličino obeh vzgojiteljev mladih generacij, njuno zaslugo za slovensko znanost in posebej za pravno fakulteto. V ostalem pa so zelo tehtni članki različnih profesorjev pravne fakultete o najbolj perečih vprašanih pravne znanosti.

Izšlo je MLADJE, časopis za literaturo in kritiko. Veliko je v njej odseva na sodobno koroško stvarnost, objektivnega in subjektivnega, hoče pa biti splošno slovenska revija in odražati koroško stvarnost pred svetom.

j p

KAKO SO ZDRAVILI NEKOČ

za sodobne žene in dekleta

Marsikaj je bilo napisanega in rečenega o najstarejšem poklicu. Ne zaradi tega, ker sem sam študent medicine, ampak zato, ker se s tem strinjajo mnogi znanstveniki, lahko trdim, da je bil prvi poklic, poklic čarovnika-zdravnika.

Gotovo je, da so že v poznem pleistocenu (tako potem, ko se je pojavil človek) obstajali čarovniki. Tiste čudni ljudje, po navadi šibkega telesa, toda bistrega uma, so opazili, kako njihovi tovariši-lovci, potrebujejo nekaj, v kar bi zaupali v nesreči ali nekaj, kar bi jih obvarovalo pred zlimi duhovi-bolezni. Čarovnik je te zle duhove preganjal na najrazličnejše načine, ustvaril si je zdravila (obrede, plese itd.), s katerimi si je pridobil moč, vpliv in čast med svojimi tovariši. Moč in čast, ki jo zdravnik ohranja še danes, čeprav si napredne sile prizadevajo, da bi redimenzionirale podobo zdravnika čarovnika-čarodeja, ki še danes obstaja.

Vprašamo se sedaj, na kaj se je čarovnik opiral pri izbiranju svojih zdravil. Skoraj gotovo je, da je opazil nekatere stranske fenomene ne neposredno vezane na človeka, ki so se pojavili v primeru neke bolezni. Najbolje se to razloži s primerom. Recimo, da je nek član plemena zbolel za mrzlico. Čarovnik je opazil, da je bolnik med mrzlico delal posebne kretnje; nekaj dni pozneje je ozdravel. Shaman (čarovnik) se je teh kretenj spomnil in v njih videl razlog ozdravitve. Mi sedaj vemo, da je bolnik ozdravel zaradi telesnih obramb ter reakcije telesa, čarovnik pa je sklepal, da so kretnje zdravilne in jih je pri naslednjem bolniku ponovil. Večkrat je prav tako kot prej bolnik ozdravel, seveda ne zaradi magije, ampak zaradi reakcije telesa. Toda kdo od primitivnih ljudi ni verjel, da so ga ozdravile tiste čarovnije?

Poglejmo sedaj primer, ki ga dobimo v Genezi (30, 35-43). Jakob, ki je imel radi pogodbe z Labanom lahko le lesaste ovce, postavi ob potok, kjer se ovce pari, veje, ki jih je prej olupil, kot jih še danes pastirji lupijo. Vse ovce, ki so videle te lisaste veje, so rodile prav tako jagnjeta. Iz tega je jasno razvidno, kako se je čarovnik obračal na zunanje znake, ki večkrat niso imeli nič skupnega z boleznijo, ali s fenomenom, ki si ga je skušal tolmačiti.

Počasi se je medicina kot, prava znanost, razvijala. Večkrat so jo zavirali zakoni in verske zapovedi. Kot pravi Herodot (Knjiga 2, pog. 74) so egipčanski zdravniki imeli določene zakone, katerih so se morali pri zdravljenju držati in ki so bili zapisani v svetih knjigah. Če so zakone spoštovali, niso bili odgovorni za neuspeh, če

pa so ubrali neko novo pot, so bili kaznovani tudi s smrtjo, če uspeh ni bil zadovoljiv.

V Levitiku (13-14) opazimo, kako pisatelj skoraj znanstveno gleda na simptome gobavosti. Toda v bolezni vidi božjo kazen in le v božji pomoči ozdravitev. V bistvu se torej ne oddalji dosti od Čarovnika, ki vidi bolezen kot hudega duha, ki ga dobri duh premaga. Še en primer tega pojmovanja v Ekleziastiku (38, 2.3.) Od najvišjega je zdravje, kot darovi od kralja, in še »kdor greši, ta pade v roke zdravniku«! Danes bi to kristjan tolmačil drugače kot takrat, ko so mislili, da je bolezen od Boba neposredno, in jo le Bog neposredno vzame. Ta način gledanja na bolnika, kot na grešnika, in na bolezen kot kazen, je privedel do tega, da se imata bolezen in bolnik kot nekaj nevrednega, kar je treba izolirati od družbe. In tako ancestralno gledanje je ostalo podzavestno še danes. K temu pripomore tudi današnja potrošniška družba, ki vidi le v produktivnem zdravem človeku pozitivno silo, v bolezni pa neenakovreden del življenja, ki nima pravice do obstoja.

Plinij (2. knjiga) piše, kako se je medicina razvila za časa obleganja Troje, zaradi Eskulapovega preučevanja narave in odkritja zdravilnih zelišč, ki so jih potem Rimljani tako visoko cenili, kot pravi Virgil: »Scire potatam herbarum usumque medendi maluit. (Raje pozna moč in porabo želišč kot pa zdravnika). Medicina je po Eskulapiju padla v pozabo in zopet dosegla višek šele s Hipokratom v času peloponeških vojn. On je pričel kot prvi pravi zahodni zdravnik opazovati človeka in razumel, da niso vzroki za njegovo bolezen izven njega, temveč v njem. Postavil je teorijo, po kateri naj bolezni odvisijo od neravnovesja med tekočinami, ki so v človeškem telesu: krvjo flemmo in črnim ter rumenim žolčem. S tem je naredil velik korak naprej. Preusmeril je pogled zdravnika v človeka, ne pa na zunanje fenomene. Z intuicijo je odkril važnost diete in bil začetnik moderne kirurgije. Kljub temu napredku, se je ohranjal magični pogled na medicino, pogled, ki se pri nekaterih žal ohranja še danes.

Govoril sem do sedaj le o medicini starega sveta in zavedam se, da premalo poznamo medicino starih azijskih predkolumbovskih ameriških narodov. Pomislimo le na strupe in zdravila amazonskih Indijosov, ki vzbujajo tako zanimanje pri modernih znanstvenikih, ali pa na agupunkturo starih Kitajcev. Ta zelo očarljiv in učinkovit način zdravljenja z iglami so odkrili pred pet tisoč leti. Okoli te skrivnostne vede se spletajo fantazije o njenem izvoru. Marsikdo se vpraša, kako je primitiven človek le s poskušanjem odkril vse učinkovite točke na telesu, ki

jih danes znanstveniki z lahkoto odkrijejo z oscilatorijem. Niso mogoče to znanost prinesla bitja tujih planetov, ali je to sad propale visoke kulture? Toda ne mislimo si, da so ti narodi poznali le to učinkovito medicino, tudi oni so imeli čarovnike in čarovnije, v katere so morda še bolj slepo verjeli kot mi.

Vrnimo se sedaj k stari Evropi, v kateri se je zdravniška veda počasi razvijala in dosegla današnjo visoko raven, šele po kratkem razvoju v prejšnjem in našem stoletju. Vzporedno s to vedo pa se je ohranil čarovnik, ki še vedno obstaja in med preprostimi in nevednimi ljudmi pridobiva na časti. (Pomislimo na nešteta mazila za hujšanje, za pomlajevanje, ali pa na zapestnice, ki povrnejo zdravje — to so le preoblečene magije in napoji starega čarovnika.) Ohranja se tudi pristnejši domači zdravnik, h kateremu se marsikdo rad zateka, ker je bolj skrivnosten, a mu je tudi bližji kot »doktor«, ki se je izučil na »univerzi«.

Že kot deček sem občudoval mite in legende. Občudoval sem tudi tiste, ki so v mite in legende verjeli. Schlimman, ki je odkril Trojo zato, ker je slepo verjel Homeru, je bil zame trden dokaz, da je v vsakem mitu ali legendi neka resnica, skrita pod plastjo fantazije in okraskov, ki so se nanjo nakopičili v stoletjih. Zato sem pred nekaj leti zahajal k neki prijazni starki, ki je veljala za čarovnico in skušal iz nje izvleči vse njene skrivnosti, da bi jih potem preučil in v njih odkril kakšno čudežno zdravilo. Njeno čarovnije, njeno pripovedovanje, sploh njeno vedenje je bilo nekako igrano! Imelo je v sebi nekaj čudnega in skrivnostnega, toda saj vsak duhovnik, vsak dober zdravnik in znanstvenik ve, da mora biti malo igralec, da dobro izvaja svoj poklic.

Žal je znanka čarovnica kljub svojemu velikemu znanju umrla, toda ostal mi je del zapiskov, ki sem jih sedaj po tolikih letih zopet našel. Dobil sem zopet tiste čudne, večkrat neverjetne recepte, ki dokazujejo, kako si je človek na vsak način prizadeval, da bi si podvrgel naravo in zavladal nad boleznimi. Ali bom v teh zdravilih kdaj odkril nekaj, kot takrat Schlimman? Ali se v njih skriva globlja resnica, tisto vsemogočno zdravlilo iz naše mitologije? Rad verjamem v to, rad si to mislim, saj sem član tiste družbe, ki je v to verjela in še danes verjame! Znanstvenik z nasmehom gleda na te vraže; upravičeno vidi v njih le bujno fantazijo svojih prednikov. Toda večkrat vidi v njih tudi nekaj naravnega. Zaveda se, da ga njegova sla po ustvarjanju umetnega, sintetičnega privedla v nevarno stanje, ko postaja zrak, ki ga diha, strupen, voda okužena, sintetične snovi pa se kopičijo okoli njega in mu grozijo, da ga bodo zadušile. Vrača se zato k naravi — vse bolj se zanima za rastlinska zdravila naših prednikov; v farmakologiji se vse bolj pojavljajo naravni zdravilni sokovi rastlin. Je to res povratek k naravi, k staremu načinu zdravljenja? Brez skrbi se človek skuša vrniti k naravi, ker se je zavedel, da je del nje in brez nje ne more živeti kljub vsem svojim sintetičnim izdelkom. Ni pa to povratek k čarovništvu, ampak rivalutacija nekaterih starih modrosti, ki smo jih v svoji sli po modernem spregledali. Kajti tudi te stare modrosti so važne, ker so del mozaika naše kulture. Preučevanje te vede je zanimivo in zabavno in zakaj ne bi prineslo tudi kake koristi.

MATE

NA POČITNICE

S koncem šole, z izpiti in maturami ter z vročino je nastopil čas dopustov. V glavnem ima že vsakdo izdelan počitniški program. Počitnice so čas počitka, spremenbe, sprostive in nabiranja novih sil za naslednje delovno leto. Kako in kje jih preživimo, je pa popolnoma individualna zadeva. Pazimo le, da ne podležemo nekaterim napakam pod vplivom potrošniške psihoze. Ena takih napak je, da se mnogi preradi zgledujejo po svojih sosedih in prijateljih: oni gredo na počitnice v čudovit gorski kraj, torej moramo tja tudi mi, pa čeprav bi nam morda bolj ugajalo pri morju, drugače bodo mislili, da si tega ne moremo privoščiti ali kaj podobnega. Druga napaka, kateri podlegajo predvsem mlajši, je ta, da istovetijo počitnice z zabavo. Tako gredo na počitnice plesat, iskat čim bolj hrupno družbo in glasbo ter se vrnejo bolj trudni kot so odšli. Napaka je tudi to, da velja nekakšno pravilo, da je na dopust treba iti avgusta. Res je avgusta dolgočasno v mestih, ki so skoraj prazna, a je vseeno bolje, kot se prerivati v prenatrpanih letoviških krajih, kjer je takrat potrežba najslabša in najdražja. Če nam ni treba izbrati avgusta za dopust iz kakšnih objektivnih razlogov, se je bolje odločiti za julij ali september, ki je za počitnice idealen mesec. Pod vplivom javnega mnenja radi izbiramo za počitnice znane letoviške kraje. V takih krajih je gotovo več udobnosti in zabave, a bolj si bomo odpočili ter dosti manj potrošili v bolj osamljenih in zakotnih krajih, kjer je stik z naravo večji. Ni važno samo, koliko dni letnega dopusta imamo, važno je tudi, da ta dopust porabimo nepretrgano. Po znanstvenih raziskavah nam je treba tri tedne, da se dodobra spočijemo. Na tretji dan počitnic se navadno pojavi kriza zaradi spremenjenega okolja in načina življenja. Taka kriza se lahko ponovi v začetku tretjega tedna počitnic. Zato si prve dni ne zastavljajmo prezahtevnih programov, ampak nadoknadimo zaostalo spanje. Tudi ni vseeno, ali gremo na počitnice v morske ali gorske kraje. Na nerovne, živčno izčrpane ljudi ter ljudi, ki slabo spijo, morska klima neugodno vpliva. Visoko gorska klima (nad 1500 m) pa slabo vpliva na ljudi z visokim krvnim pritiskom. Na splošno vpliva na vse ugodno klima v višinah od 600 do 1000 m.

NA POČITNICE Z DOJENČKOM

Marsikatera mamica se ustraši komplikacij, ki bi jih imela z nego dojenčka na letovanju in raje preživi dopust doma. Vendar so težave večje navidez kot v resnici in jih je danes dosti lažje premostiti kot nekoč. Danes je v prodaji vse polno pripomočkov, ki zelo olajšajo premikanje z dojenčkom: od pleničk iz papirja različnih velikosti do slinčkov, ki jih po uporabi vržemo proč, pa zločljive posteljice, ki pride prav tudi do 6-8 leta ter port-enfant, torbe, v kateri prenašamo dojenčka, in še nešteto drugega. Za-

vedati se moramo, da tudi dojenčku sprememba zra-ka dobro de. Idealni kraji za dopust z dojenčkom so gričevnati ali nižje gorski kraji od 800 do 1000 metrov. Če je dojenček hranjen z materinim mlekom, ga brez skrbi lahko peljemo tudi na morje že od dveh mesecev naprej. Vendar ga na obrežje lahko peljemo samo na kratek sprehod in to v zgodnjih jutranjih in pozno popoldanskih urah. Kopanje v morju odsvetujemo pred letom dni.

OTROK IN MORJE

Kolikrat vidimo pri morju, kako starši čisto nič pedagoško silijo otroke v vodo, otroci pa se jih oklepajo vsi zaripli od joka. Nekateri jih celo vzamejo v naročje in jih spustijo v globoko vodo, češ da se bodo tako najhitreje naučili plavati. S tem pa dosežejo ravno nasproten efekt: kar naj bi bilo otroku v za-

bavo, mu postane zoprno in mu vzbuja strah. Otrok bi se moral postopoma spustiti v vodo, ko bi se sam za to odločil: najprej se igra ob vodi s kamenčki, nato zajema vodo s kangljico, potem pa se začne polagoma spuščati v vodo. Pravilo, kdaj naj se otrok začne učiti plavanja, je eno samo: pravi trenutek je tisti, ko otrok sam od sebe hoče iti v vodo in se uči plavanja. Najprej se mora naučiti držati se na gladini, nato brcati z nogami, medtem ko se z rokami drži za oporo, nato premikati noge brez opore in končno uskladiti gibe rok in nog. Poleg teoretične- ga pouka je treba vcepiti otroku še nekaj praktičnih pravil: 1) ne sme v vodo takoj potem, ko je pojedel; 2) ne sme v vodo, če ni v bližini kake odrasle osebe in če ne ve, kako globoka je voda; 3) takoj mora iz vode, čim ga strese prvič mrz; 4) ne sme si določiti cilja, če ni prepričan, da lahko preplava dva- krat tisto razdaljo.

Čuk na Obelisku

ULTIMAT

Župan in odborniki občine Zgonik, zbrani na izredni seji,

UGOTAVLJAMO, da naša antifašistična zavest, temelječa na tradicijah NOB, ne prenese več izzivalnega raznarodovanja, ki je v naši občini dobila nedopusten izraz s postavitvijo kar celega tujerodnega naselja »Le Girandole«;

POUDARJAMO, da je naša občina preveč trpela pod fašizmom, da bi jo zdaj kdorkoli pomagal asimilirati;

OBSOJAMO vse, ki so nam ob podpori kapitalistov vsilili to v napredno nebo vpijočo krivico;

ZAHTEVAMO takojšnje odkritje in kaznovanje krivcev, ki jih ne bo težko izslediti na običajni »črni sledi«;

POZIVAMO vso napredno javnost, naj budno preži na sovražnika, ki v zasedi čaka na nove možne »Girandole«.

Da pa ne bo kdo mislil, da se naša akcija ustavlja le pri besedah, razglašamo na današnji izredni seji naslednji

ultimat:

Če se »Girandole« v roku enega meseca ne izselijo in porušijo, potem — naj še dalje ostanejo, kjer so.

Zgonik — na položaju, 32. junija 1973

S. F. - S. N.!

* * *

Stojanu Spetiču, časnikarju Primorskega dnevnika in štirinajstdnevnika KP Italije, ter j.k.-u, kulturnemu uredniku Primorskega dnevnika, svetujemo, da še enkrat prebereta ČUKA NA OBELISKU v prejšnji Mladiki. Morda bosta razumela, da članek ne blati tistih, ki so se med drugo svetovno vojno borili proti fašizmu in nacizmu, pač pa tiste, ki so »po vojni« zaradi idealov partije izdali ideale slovenstva, za katere so se slovenski partizani borili in umirali. V svojem dolgem članku, ki nam ga Spetič posveča, na to ni odgovoril. Kakor ne bo odgovoril na to, kar je tragični smisel današnjega ČUKA: da je slovenski župan v Zgoniku odgovoren za zgraditev italijanskega naselja na slovenskem Krasu. Vse drugo Spetičevo zavijanje, blatenje in žaljenje je brez smisla in ni namenjeno nam, pač pa naivnim slovenskim bralcem, ki pa tudi niso tako naivni kot misli Spetič, saj vedno bolj spoznavajo, kako so bili ogoljufani.

Stojan Spetič v svojem dolgem pamfletu govori tudi o zadnjih deželnih volitvah, ne da bi odgovoril na sedem vprašanj, ki jih je Delu zastavila zadnja predvolilna številka Besede Slovenske skupnosti. Spetič ironično pripominja, da na tista vprašanja odgovarja s preštevanjem glasov, oddanih KPI. Toda ali je Stojan Spetič res preštel »slovenske« glasove, oddane za KPI? Ali si jih upa prešteti? Ali jih more dokazati? Morda z izvolitvijo enega Slovenca v deželni svet? Kje pa so potem tiste množice Slovencev, ki volijo KPI, če je Slovenska skupnost sama s svojimi 10.000 glasovi lahko izvolila v deželni svet prav toliko svetovalcev kot KPI, to se pravi enega?

S**smeh in dobra volja**

Rabelj modruje sam pri sebi: Presneto da ni nič s tem mojim poklicem. Nobenih nadur nikoli, dela ne morem nesti domov, pri delu bogvaruj da bi kaj pogrešil, ker ne smem nič popravljati. Niti klientele si ne morem napraviti, ker lahko vsakemu klientu samo enkrat postrežem...

★

Snajilka je s tovarišicami čistila veliko avlo v ljudski šoli. Ko so končale, je rekla: »Tako, zdaj vas pozdravljam, od jutri naprej bom hodila na univerzo.«

★

»Gospod, prišel sem, da bi zaprosil za roko vaše hčerke.«

»A tako. Dobro, dobro. Ampak, ali ste se že spoznali z mojo ženo?«

»Že, gospod, že... a mi je bolj všeč vaša hči.«

★

Peter je ves nesrečen prišel k prijatelju: »Vem, da me moja žena vara s tistim prvakom pri boks; vem, Imam dokaze. Če bi le mogel zabrusiti dve besedi tej barabi, če bi mogel...«

Prijatelj: »Pa zakaj ne moreš?«

Peter: »Nima telefona.«

★

V šoli: »Pavel, povej, kdo je bil tisti, ki je poljubil rodno zemljo, ko se je vrnil z dolgega potovanja.«

Pavel: »Moj očka, takrat ko je moja mamica prvič šofirala.«

★

Prijatelj gre obiskat prijatelja, ki leži zaradi avtomobilske nesreče.

»Kako je, stari. Še vedno ne moreš vstati?«

»Veš, da sam ne vem. Jaz bi vstal in zdravnik tudi pravi, naj vstanem, a advokat mi nikakor ne dovoli.«

★

Mož in žena se kregata.

Ona: »Že prav... a povem ti, ko boš umrl, ne bom dala napisati tvojega imena na spomenik.«

On pa: »Čeprav ne! Saj tako ne znam brati.«

★

Med vojno je ameriški oficir iskal v Londonu vojno ministrstvo. Ustavil je nekega Angleža in vprašal: »Na kateri strani je vojno ministrstvo?«

Anglež pa samozavestno: »Na naši, jasno.«

Na kolodvoru.

»Oprostite, kaj nimate za pse kakšne cenejše vozovnice?«

»Imamo, a potem morate imeti nagobčnik?«

★

Na umetniški razstavi. Obiskovalec svojemu spremljevalcu: »Poglej tole sliko! Če je to umetnost, sem jaz norec.«

Slikar je to slišal in mirno pojasnil: »Da, gospod, to je umetnost.«

★

»Od česa pa živite v tej vasici, samo od rib?«

»Ne, od vseh morskih produktov.«

»Ribe torej?«

»Da, pozimi, poleti pa kopalci.«

V založbi Mladike so doslej izšle sledeče knjige:

PESMI:

Bruna Pertot: Moja Pomlad

Vinko Beličič: Gmajna

Marijan Breclj: V času odmaknjena sidrišča

Albert Miklavec: Prošnja za jutri

Boris Pangerc: Amfora časa

Vinko Beličič: Bližine in daljave

RAZPRAVE:

»Draga 1968« (predavanja v Dragi)

Slovensko usodo krojimo vsi (predavanja v Dragi 1969 in 1970)

Zbornik Draga 1971

Egidij Vršaj: »Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo (v italijanščini)«

Vse knjige dobite v upravi Mladike in v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici

Te dni je izšla knjiga:

»IDEJE IN VREDNOTE«

Dobite jo lahko v upravi Mladike in v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici.